

Відділ освіти, молоді та спорту
Великобудищанської сільської ради Полтавської області
Комунальна установа «Гадяцький центр професійного розвитку
педагогічних працівників»
Гадяцької міської ради Полтавської області
Великобудищанський спеціалізований заклад освіти
I-III ступенів Великобудищанської сільської ради Полтавської області

Секстинг як сучасна загроза для дитини в мережі Інтернет

Автор:
Золотоверх Антоніна Олександрівна,
практичний психолог
Великобудищанського спеціалізованого
закладу освіти I-III ступенів
Великобудищанської сільської ради
Полтавської області,
Миргородського району

Великі Будища 2023

Схвалено педагогічною радою Великобудищанського спеціалізованого закладу освіти I-III ступенів Великобудищанської сільської ради Полтавської області (протокол № 4 від 31.01.2023).

Схвалено та рекомендовано до друку рішенням консультаційно-методичної ради комунальної установи «Гадяцький центр професійного розвитку педагогічних працівників» Гадяцької міської ради Полтавської області (протокол №1 від 02.02.2023)

Рецензенти:

Аколович Т.П., психолог комунальної установи «Гадяцький центр професійного розвитку педагогічних працівників» Гадяцької міської ради.

Остапенко О.В., спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, педагогічне звання «практичний психолог – методист», практичний психолог ЗДО №2 «Берізка» Гадяцької міської ради.

Золотоверх А.О. Секстинг як сучасна загроза для дитини в мережі Інтернет: методична розробка / Антоніна Олександрівна Золотоверх. – с. Великі Будища, 2023.- 68 с.

Методична розробка містить теоретичний матеріал з розвитку навичок протидії секстингу серед учнів закладів загальної середньої освіти, практичні форми роботи з учасниками освітнього процесу, рекомендації педагогічним працівникам щодо роботи із здобувачами освіти, які зазнали насильства онлайн та батькам щодо формування у дітей навичок протидії секстингу та сексуальному насильству.

Теоретичний матеріал та заняття підібрані таким чином, що допомагають учасникам освітнього процесу розширити свої знання про такі явища як «секстинг», «олайн-грумінг» та «сексторшен», а також сформувати навички протидії маніпулюванню в соціальних мережах.

Запропоновані матеріали можуть бути використані практичними психологами, соціальними педагогами та педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПРОТИДІЇ СЕКСТИНГУ СЕРЕД УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	5
1.1. Актуальність дослідження поняття «секстингу».....	5
1.2. Секстинг: поняття, причини та наслідки.....	7
1.3. Роль закладу освіти в убезпеченні дітей онлайн.....	8
1.4. Вивчення рівня обізнаності учнів з питань протидії секстингу.....	9
1.5. Законодавство України щодо безпеки учнів онлайн.....	13
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ФОРМИ РОБОТИ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	16
2.1. Опис занять з розвитку навичок протидії секстингу.....	16
2.2. Рекомендації педагогічним працівникам щодо роботи з дітьми, які зазнали насильства онлайн.....	48
2.3. Рекомендації батькам щодо формування у дітей навичок протидії секстингу та сексуальному насильству.....	50
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

У час, коли більшість сучасної молоді не уявляє свого життя без смартфонів, планшетів, ноутбуків та інших гаджетів, дуже легко стати жертвою кібербулінгу. І хоча поняття ні «секстинг», ні «кібербулінг» в українському законодавстві не передбачено, проте відповідальність за вчинення насильства щодо учасників освітнього процесу, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення. Якщо кібербулінг є більш-менш дослідженим явищем у вітчизняній науці, то секстинг, який є однією з форм його прояву, майже не розглядається. Секстинг являє собою одну з багатьох нових форм взаємодії, що з'явилися в результаті технологічного прогресу. [4]

Українці досить активно користуються соціальними мережами. Наприклад, половина вітчизняних користувачів Інтернету мають сторінку у Фейсбукі та Інстаграм, нині досить потужних темпів набирає популярності Тік Ток, який орієнтований на молоде покоління: 70% його користувачів – люди від 16 до 24 років. Отже, молодь досить швидко освоює додатки для спілкування, обміну контентом та просто для завоювання популярності. Проте часто саме соціальні мережі стають платформою для кібербулінгу. Одним із видів кібербулінгу є секстинг. Цей термін з'явився в Оксфордському словнику у 2011 році, він походить зі словосполучення двох англійських слів: «sex» (секс) і «texting» (текстові повідомлення) та включає обмін сексуальними повідомленнями. Такий обмін контентом із сексуальним характером іноді має негативні наслідки у вигляді шантажу, цькування, переслідування тощо. Щоб уберегти підлітків від цькування в Інтернеті через обмін інтимними фотографіями, потрібно висвітлювати цю проблему не тільки на просторах Інтернету, а й у закладі освіти та вдома. [4]

Незважаючи на те що в Україні ця проблема ще не вийшла на науковий рівень, секстинг досліджено в зарубіжних працях таких учених, як Д.В. Патчин (Justin W. Patchin), С. Гіндуджа (S. Hinduja), К. Холла (K. Holla), Д. Коен М (D. Cohen M), Х.К. Хадсон (H. K. Hudson), С. Трифу (S. Trifu), А. Додаж (A. Dodaj), К. Сезар (K. Sesar), Д. Ван Уйцель (J. Van Ouytsel) тощо.[4]

Перш ніж ми зможемо впоратися з наслідками секстингу, ми маємо визнати його існування та популярність. Тому потрібно забезпечити інформативну профілактичну освіту, а не реагувати панікою на такі дії.

Для того, щоб убезпечити дітей від потрапляння в подібні ситуації, навчаючи їх правильної поведінки у таких випадках, та надати інформацію щодо ознак, за якими можна припустити переживання такої ситуації учнем, алгоритму дій педагогічних працівників та адміністрації закладу освіти у ситуаціях онлайн небезпек, про які їм може бути відомо, було створено дану методичну розробку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПРОТИДІЇ СЕКСТИНГУ СЕРЕД УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Актуальність дослідження поняття «секстингу»

Сьогодні, в процесі реформування освіти, проблема секстингу в освітньому середовищі дуже часто стає перепорою для досягнення мети всебічного розвитку дитини. Тому допомога дорослих потрібна дітям та молоді в будь-якому віці, особливо, якщо дії кривдників можуть завдати серйозної шкоди фізичному та психічному здоров'ю.

Основними формами взаємодії сучасних дітей в Інтернеті є онлайн-спілкування (через месенджери, в онлайн-групах, а також аудіо і відео додатки), онлайн-ігри, де є можливість спілкуватися з іншими учасниками або в чаті, або за допомогою аудіо зв'язку.

За підтримки та нагляду дорослих ці форми взаємодії можуть позитивно вплинути на особистісний розвиток дитини. Діти використовують соціальні мережі для розваги, знайомств і підтримки дружніх відносин, щоб ділитися інтересами, пізнавати інших і розвивати стосунки з сім'єю. Це продовження їхньої особистої взаємодії в реальному житті.

Окрім переваг, які цифрове середовище надає дітям у навчанні та дозвіллі, діти також зазнають різних ризиків, серед яких: взаємодія зі шкідливим контентом; шантаж та погрози; кібербулінг; сексуальне насильство та експлуатація онлайн.

У 2021 році в Україні вперше опубліковано всенациональне дослідження на тему: «Сексуальне насильство над дітьми та сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті в Україні». Дослідження було проведено МБО «Служба порятунку дітей» у партнерстві з Уповноваженим Президента України з прав дитини. За його даними протягом 2020 року: 14, 4% дітей шкільного віку отримували в Інтернеті питання про їхні інтимні частини тіла; 11% отримували повідомлення, що містять зображення чийогось оголеного тіла; 8% отримали прохання надіслати своє інтимне фото; понад 3% дітей отримували запит здійснити сексуалізовані дії перед веб-камерою.[14]

В міжнародних публікаціях такі явища набули термінів «секстинг», «онлайн-грумінг» та «сексторшен».

Секстинг – тривожна тенденція, особливо для сучасного дитячого і молодіжного середовища.

Зважаючи на широке коло проблеми та питання безпеки дітей і молоді у віртуальному просторі, її актуальність не викликає жодного сумніву. Окрім цього, дослідження, проведені в закладі освіти, підкреслюють важливість звернення уваги на проблему секстингу, який перетворився на доволі поширене явище та за яким стоїть ціла низка соціальних, психологічних та педагогічних проблем.

Отже, щоб навчити дітей бути обачними та вчасно розпізнавати загрози, не лише педагогам та батькам, а й самим дітям, варто знати про основні Інтернет-явища, що

несуть потенційну небезпеку для репродуктивного здоров'я, їх майбутніх дітей та уміти захистити себе від таких явищ.

У зв'язку з цим актуальним є питання методичної розробки «Секстинг як сучасна загроза для дитини в мережі Інтернет». Розвиток навичок протидії секстингу є необхідним завданням для забезпечення умов повноцінного розвитку особистості. Важливо навчити дітей навичкам ефективної відмови, можливості блокування сумнівної інформації, адекватної реакції на оманливі пропозиції у мережі.

В рамках запровадження методичної розробки протидії секстингу в закладі освіти було проведено:

- вхідне та вихідне анкетування здобувачів освіти з метою визначення рівня обізнаності проблеми секстингу в освітньому середовищі;
- засідання фокус-групи педагогічних працівників із опрацювання питання протидії секстингу;
- засідання фокус-групи з лідерами учнівського самоврядування щодо розробки механізму участі дітей в системі протидії секстингу та системі зворотного зв'язку від дітей щодо випадків цього явища;
- практичним психологом проведено заняття з учасниками освітнього процесу.

Дана діяльність дала можливість проінформувати та залучити у процес всіх учасників освітнього процесу.

Однією із складових методичної розробки є проведення занять з учнями, їхніми батьками та педагогічними працівниками.

Заняття розроблено з урахуванням гендерного і недискримінаційного підходу та структуровані за певними обов'язковими для висвітлення питаннями:

- актуальність секстингу;
- поняття «секстинг», причини та наслідки;
- хто може бути залученим до ситуації секстингу;
- ідентифікація, самоідентифікація постраждалих від секстингу;
- нормативно-правові документи, які регламентують протидію секстингу;
- механізм виявлення, реагування та звернення в ситуації секстингу;
- залученість всіх учасників освітнього процесу з протидії секстингу;
- наявні та можливі ресурси для підвищення обізнаності та попередження секстингу.

При розробці занять враховувалось:

- принцип участі дітей в протидії секстингу;
- наявні інформаційно-методичні, нормативно-правові ресурси з означеної тематики.

Приклади розробок даних занять наведені нижче та передбачені для таких цільових груп:

- учні 5-8 класів;
- учні 9-11 класів;
- педагогічні працівники закладу освіти;
- батьки учнів.

1.2. Секстинг: поняття, причини та наслідки

Секстинг – це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.[11]

ПРИЧИНИ

Доступність гаджетів.

Будь-яка дитина може надіслати своє зображення, якщо в неї є пристрій з камерою та доступ до Інтернету. Таким чином діти досліджують власну сексуальність. Для підлітків, це на перший погляд, виглядає безпечніше, ніж справжній секс.[11]

Особливість підліткового віку і брак уваги з боку дорослих.

Відтак діти шукають уваги у соціальних мережах. Через сучасні тенденції відбувається гіперсексуалізація поведінки – бажання виглядати відверто та спокусливо.[11]

Брак знань щодо можливих наслідків віртуальних стосунків.

Оскільки секстинг може бути частиною побудови довіри в онлайн середовищі, особливо між підлітками: «я надішлю тобі відверті фото, щоб показати, що довіряю тобі». Але людина може зловживати такою довірою, про що підлітки не замислюються. Секстинг може бути частиною шантажу: «якщо не надішлеш фото, значить ти мені не довіряєш, тож давай розірвемо наші стосунки».[11]

НАСЛІДКИ

Брак знань щодо можливих наслідків віртуальних стосунків.

На перший погляд, це може здаватися жартом, проте наслідки секстингу для дитини можуть бути небезпечними. Навіть якщо фото не були опубліковані та залишаються таємницею, дитина постійно перебуває в надзвичайно пригніченому стані: переживає, що її приватні світлина побачать та опублікують сторонні люди, що вона стане об'єктом знущань з боку однолітків.[11]

Стан дитини ускладнюється й тим, що їй важко та соромно зізнатися у такому вчинку дорослим, хоча саме їхня участь важлива для вирішення цієї проблеми. Однак дуже часто світлина та відео потрапляють в Інтернет, де швидко й безконтрольно розповсюджуються між користувачами (у соціальних мережах та чатах класу), що призводить до кібербулінгу дитини – цькування через сучасні засоби комунікації. Розповсюдження таких матеріалів може призвести до переслідування дитини в учнівському колективі, виникнення проблем в освітньому процесі. [11]

Такі дії загрожують психічному здоров'ю дитини, підривають її довіру до оточуючих, створюють проблеми в побудові стосунків у майбутньому, можуть стати причиною втечі з дому та спроб покінчити життя самогубством. Окрім того, секстинг може стати серйозною перешкодою для самореалізації у дорослому житті (під час навчання чи пошуку роботи), оскільки роботодавці можуть побачити світлина у відкритому доступі в мережі. [11]

Повністю ж видалити будь-яку інформацію, розповсюджену в мережі, практично неможливо. Крім того, ці фото можуть потрапити на сайти з дитячою порнографією. [11]

1.3. Роль закладу освіти з протидії секстингу

Сучасна педагогіка повинна виходити з положення «необхідності розвитку в дітей якостей, які допомагають людині реалізувати себе як істоту суто суспільну і як неповторну особистість, зі своїми індивідуальними способами соціальної самореалізації». Для самореалізації учень нового суспільства поряд із використанням книг, періодичної преси, радіо- і телевізійного мовлення використовує мультимедійні та інформаційно-комунікаційні або цифрові, як їх все частіше називають, технології, непогано орієнтується у глобальних та локальних мережах. Інтернет із різноманітними web-технологіями став для дітей паралельним світом, де вони спілкуються, знаходять нових друзів, обмінюються новинами, діляться інтересами, отримують безліч цікавої, захопливої для них інформації. Крім того, соціальні мережі – найлегший спосіб вийти на контакт із будь-якою людиною. Поряд із цим web-технології застосовуються з різною метою – комерційною, кримінальною, протестною тощо.

В умовах сьогодення найпопулярнішими серед учнів стають цифрові медіатехнології, які передусім реалізуються через Інтернет, соціальні мережі і стають потужним засобом впливу на дітей. Сьогодні інформація та цифрові медіатехнології є зброєю в боротьбі за духовний світ дитини, зокрема, підлітка, який проходить стадію соціалізації в сучасному інформаційному (цифровому) суспільстві й потребує гармонізації процесу формування соціальної компетентності молодших школярів під впливом сучасних web-технологій. Тому одним із завдань соціального виховання є сприяння Інтернет-безпеці підростаючого покоління. Завдання педагогічних працівників – навчити дітей безпечній поведінці в Інтернеті.

Отже, виникає необхідність захистити, убезпечити, попередити наслідки впливу на особистість несприятливих факторів і чинників. Особливо це актуально для освітнього закладу, адже будь-яке соціальне середовище, зокрема й освітнє, впливає на перебіг у ньому життєдіяльності людини, оскільки складається із сукупності матеріальних ресурсів, психологічних факторів, міжособистісних відносин. Для дітей і молоді несприятливі впливи середовища виявляються, насамперед, у вигляді складних ситуацій у міжособистісному спілкуванні (конфліктів з батьками, друзями, вчителями, непорозумінні з оточуючими тощо), проявах психологічного та емоційного насильства (ігноруванні, приниженні, погрозах, недобррозичливому ставленні тощо), дії несприятливих факторів, пов'язаних з процесом навчання, тому вплив практичного психолога на це явище є вкрай необхідним.

Розвиток цифрової грамотності педагогічних працівників та проведення тематичних освітніх заходів серед учнів визначено важливою складовою в профілактиці випадків онлайн насильства та експлуатації дітей, як зазначено, зокрема, в рекомендаціях Ради Європи та Комітету ООН з прав дитини.

Повноваження педагогічних працівників затверджено і національним законодавством. Згідно з Законом України «Про освіту» формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками є одним з основних принципів освітньої діяльності (стаття 6). А обов'язками педагогічних працівників є «захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь якою ознакою» (стаття 54). Окрім того, якщо насильство стосовно дитини, в тому числі через Інтернет, трапилось з дитиною поза школою, саме педагогічний працівник, контактуючи з дитиною повсякденно, може помітити ознаки насильства та допомогти дитині. [5]

Зокрема, Постанова КМУ №800 від 03.10.2018 визначає заклади освіти як суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (що в т. ч. спричиняються насильством щодо дитини). [10]

Часом педагогічний працівник чи адміністрація закладу освіти – єдина допомога, на яку може розраховувати дитина.

1.4. Вивчення рівня обізнаності учнів з питань протидії секстингу

З метою вивчення рівня обізнаності учнів Великобудищанського спеціалізованого закладу освіти I-III ступенів з питань протидії секстингу було проведено анкетування серед учнів 5-11-х класів, в якому взяли участь 59 дітей.

Першим запитанням анкети було «Як ви вважаєте, що таке секстинг?»

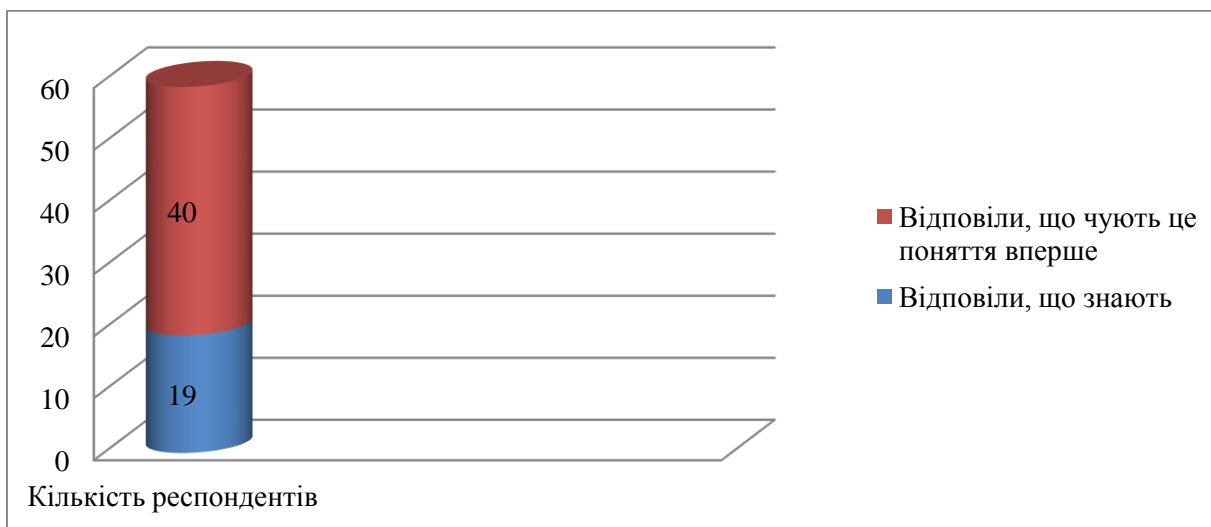

Рис.1.1. Відповіді учнів на запитання: «Як ви вважаєте, що таке секстинг?»

Так, з Рис.1.1. видно, що більшість учнів взагалі вперше чують цей термін, отже, незнайомі з цим явищем (40 з 59 опитаних учнів), що свідчить про їхню необізнаність з цієї проблеми. Підтвердженням цього є відповіді учнів на друге запитання анкети про онлайн-грумінг (Рис.1.2).

Рис.1.2. Відповіді учнів на запитання: «Як ви вважаєте, що таке онлайн-грумінг?»

Відповіді учнів говорять про відсутність інформації з цієї проблеми, і як наслідок, несформованість навичок протидії цьому явищу.

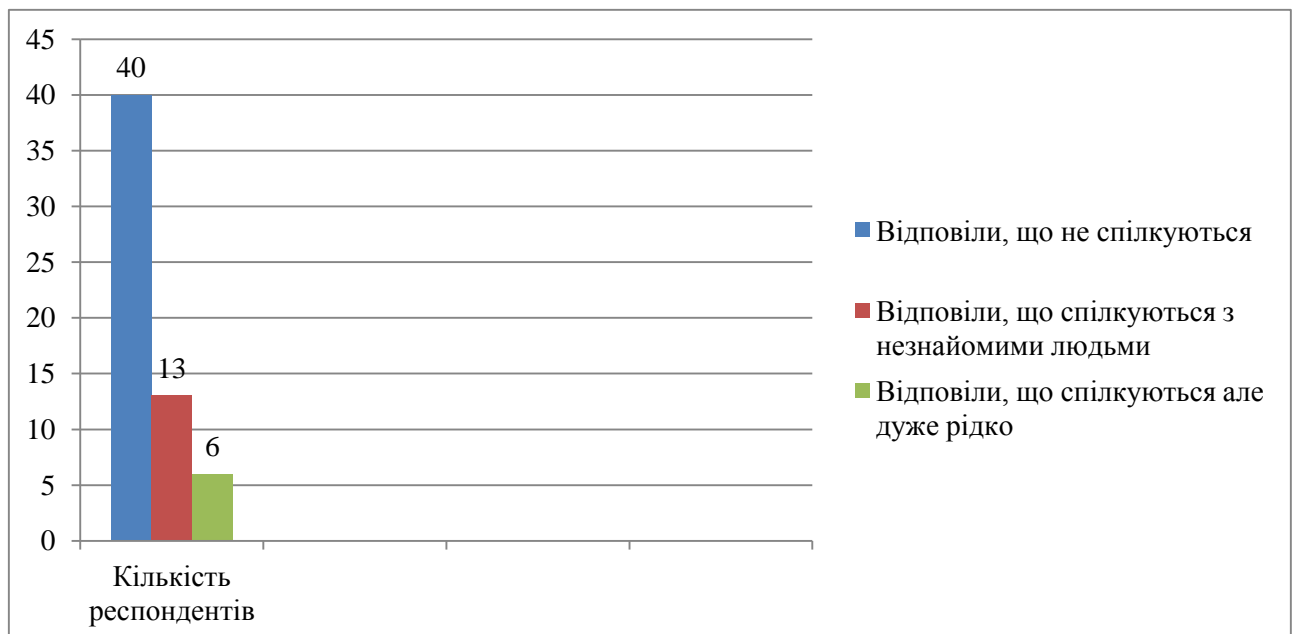

Рис.1.3. Відповіді учнів на запитання: «Чи спілкуєтесь ви з незнайомими людьми в соціальних мережах?»

Відповіді на третє запитання анкети говорять про наявність факту спілкування з незнайомими людьми у соцмережах у житті дітей, що не може залишитись поза увагою соціального педагога та практичного психолога закладу освіти.

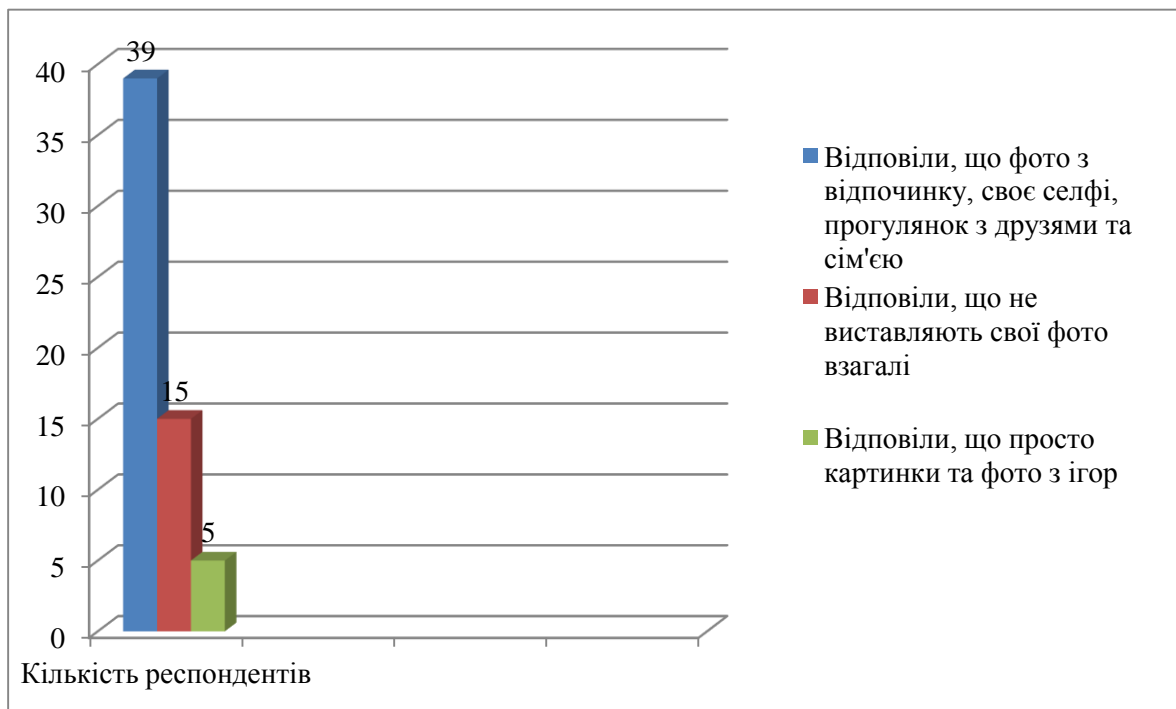

Рис.1.4. Відповіді учнів на запитання: «Якими фото ви найчастіше ділитесь у соціальних мережах?»

Відповіді на четверте запитання анкети свідчать про те, що здебільшого учні діляться своїм життям у мережах, роблять селфі й виставляють їх, що говорить про потребу у демонстрації приватного життя у віртуальному просторі.

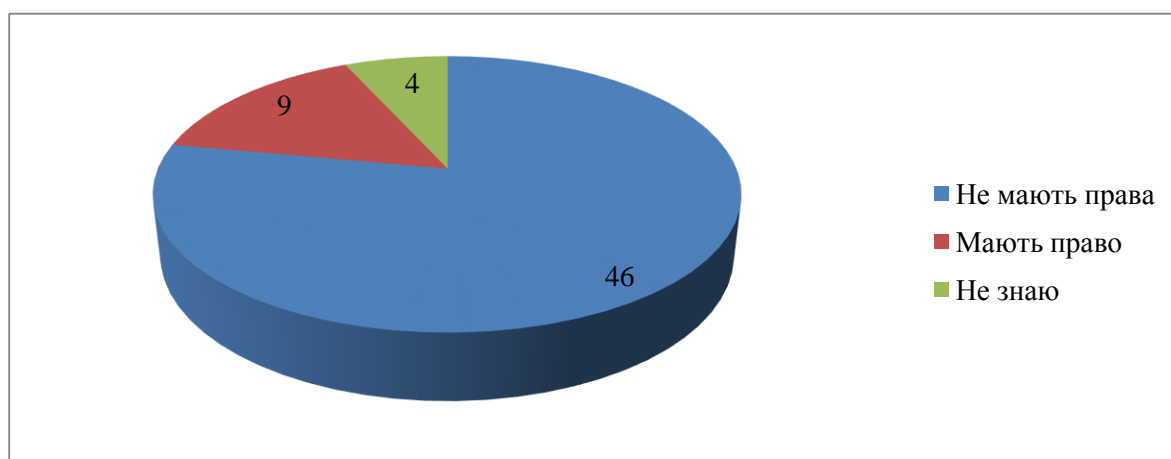

Рис.1.5. Відповіді учнів на запитання: «Чи є у Вас право надсилати чужі фото?»

Наявність учнів, які не знають про те, що у них відсутнє право надсилати чужі фото іншим свідчить про необхідність посилення роботи в напрямі формування культури поведінки у віртуальному просторі.

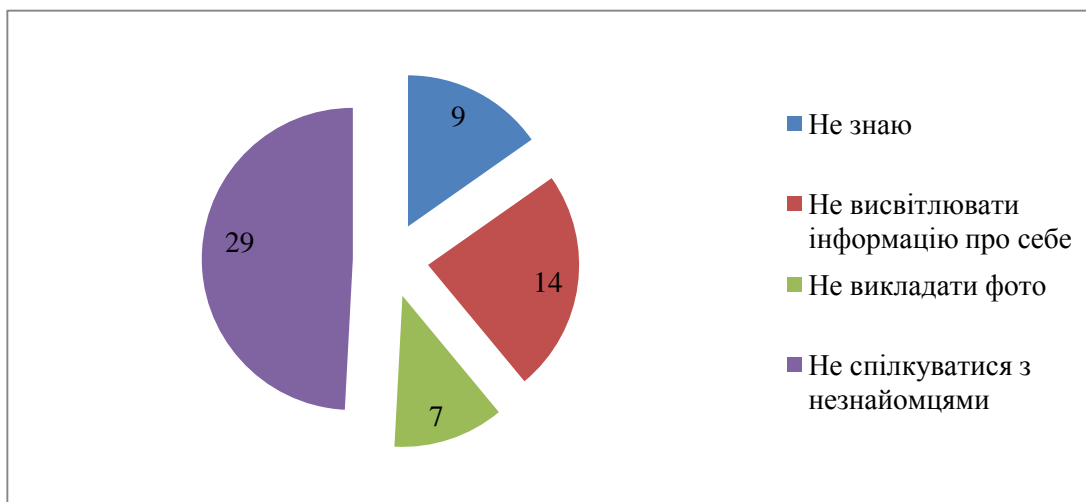

Рис.1.6. Відповіді учнів на запитання: «Які правила безпечної поведінки в мережі Ви знаєте?»

На рисунку 1.6 показано відповіді учнів на запитання щодо знання ними правил безпечної поведінки у мережі. Відповіді учнів свідчать про несистемні знання з цього питання, хоча й учнями здебільшого ними описані правила щодо розміщення фото провокаційного характеру та блокування незнайомих сторінок.

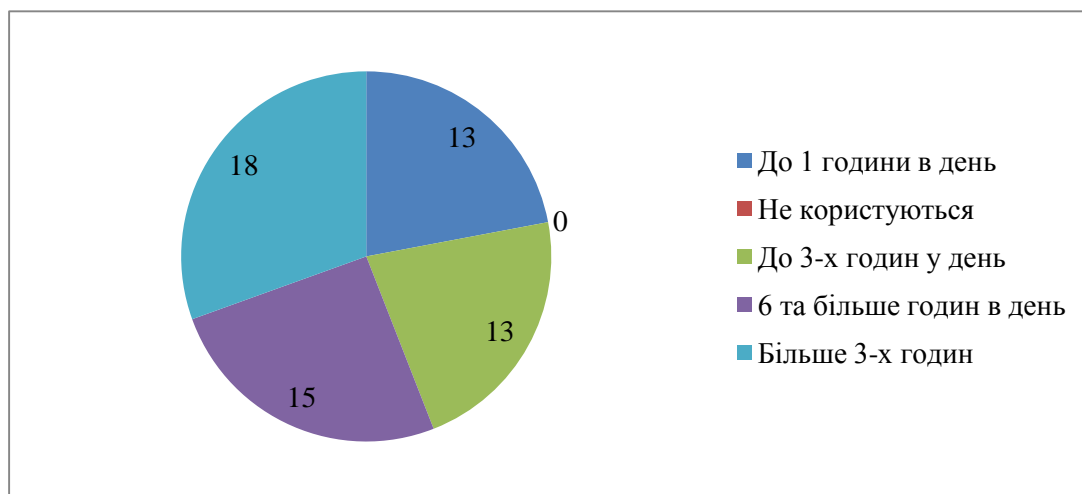

Рис.1.7. Результати відповідей щодо витрат часу підлітками на знаходження у мережі Інтернет.

Досить інформативними виявилися результати відповідей учнів на запитання стосовно їхнього перебування у мережі Інтернет. Так, виявлено, немає жодного

учня, який би не користувався Інтернетом взагалі, досить значна кількість учнів перебуває в мережі більше 3-х та 6 годин, що має викликати увагу з боку батьків та психологічної служби закладу освіти з метою профілактики Інтернет-залежності у цих дітей.

Проведене анкетування дозволило визначити основну мету й завдання посібника з протидії секстингу й підтвердило важливість формування навичок учнів у напрямі протидії цьому явищу.

1.5. Законодавство України щодо безпеки учнів онлайн

Говорячи про захист дітей в Інтернеті важливо пам'ятати, що цифровий світ –це значний простір для розвитку можливостей дітей різного віку.

Згідно з рекомендацією Ради Європи (від 4 липня 2018 року) щодо захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі: «відсутність або обмеженість у доступі до цифрового середовища може вплинути на здатність дітей повною мірою втілювати свої права людини». (п.10) [11]

Але як і в офлайн житті, онлайн трапляються порушення прав дитини.

Найчастіше в Інтернеті через секстинг, грумінг, сексторшен, кібербулінг порушуються такі права дитини:

- право на повагу до честі та гідності;
- право на приватність;
- право на захист від усіх форм насильства.

Право на повагу до честі та гідності. Право на повагу до приватного життя.

Таке право закріплене як на міжнародному (стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), так і на національному рівні. Зокрема, згідно зі статтею 32 Конституції України «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Статтею ж 31 Конституції гарантується таємниця кореспонденції. [11]

Цивільний кодекс України визначає заборону поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (стаття 278), зокрема, право на повагу до честі та гідності; закріплює право на таємницю кореспонденції (стаття 306); визначає, що фотозйомка та поширення фотографій не може проводитись без згоди на це особи (статті 307-308), а згідно зі статтями 31-32 ЦКУ, згоду на проведення фотозйомки та поширення фотографій дитини можуть надати тільки батьки чи особи, які їх замінюють. [11]

Таким чином, зйомка дитини через мережу Інтернет та поширення її фото- чи відео-зображень є порушенням цивільного законодавства. Ці зображення мають бути видалені з мережі. [11]

Якою є кримінальна відповідальність?

Злочином є незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу (стаття 182, Кримінальний кодекс України). [11]

Якщо ж фото дитини або його поширення було вчинено із застосуванням погроз, шантажу, зламу акаунта, це може бути кваліфіковано як наступні злочини:

- порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (стаття 163, ККУ);

- вимагання (стаття 189): «вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання)»;

- шахрайство (стаття 190): «Заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство)». [11]

Право на захист від усіх форм насильства.

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини (статті 19, 32, 34, 36) діти мають право на захист від усіх форм насильства та експлуатації. Це ж право закріплене і Законом України «Про охорону дитинства» (статті 1, 10, 32). [11]

Зокрема, згідно з визначенням законом:

- жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини;

- дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, - дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.¹

¹ Анастасія Дьякова - радниця з питань безпечного Інтернету для кожної дитини при Віце-прем'єр-міністрі – Міністр цифрової трансформації України, координаторка програм із захисту дітей від насильства, засновниця освітнього проєкту #stop_сехтинг, Тамара Береговська - радниця міністра, Міністерство освіти і науки України, Аліна Касілова - менеджерка навчальної діяльності проєкту #stop_сехтинг, психологиня, Поліна Кликова - керівниця проєкту #stop_сехтинг, експертка з захисту прав дітей (надання юридичної довідки щодо прав та обов'язків учасників освітнього процесу онлайн), Олександр Татарінов - психолог проєкту ДоброPhone: STOP кібербулінг (надання експертного матеріалу щодо кібербулінгу), Олена Ходорчук - менеджерка проєкту ДоброPhone: STOP кібербулінг (надання експертного матеріалу щодо кібербулінгу) © #stop_сехтинг, 2020

Висновки до розділу 1

Формування особистості відбувається під дією різних факторів. Одним із таких факторів є вплив інформаційних технологій на розвиток особистості, який стає дедалі масштабнішим. Весь час в Інтернет-просторі виникають загрози, які найбільш впливають на підлітків, через специфіку їхнього віку. І саме секстинг є однією із медіазагроз, що поширюється і призводить до жахливих наслідків.

Секстинг – це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.[11]

Цей термін з'явився в Оксфордському словнику у 2011 році, він походить зі словосполучення двох англійських слів: «sex» (секс) і «texting» (текстові повідомлення) та включає обмін сексуальними повідомленнями.

Причинами секстингу є: доступність гаджетів, особливість підліткового віку і брак уваги з боку дорослих, брак знань щодо можливих наслідків віртуальних стосунків.

Учні діляться своїм життям у мережах, роблять селфі й виставляють їх, що говорить про потребу у демонстрації приватного життя у віртуальному просторі. Визначено, що немає жодного учня, який би не користувався Інтернетом взагалі, досить значна кількість учнів перебуває в мережі більше 3-х та 6 годин, що має викликати увагу з боку батьків та психологічної служби закладу освіти з метою профілактики Інтернет-залежності у цих дітей.

Ряд опитувань, серед учнів закладу освіти, дали можливість обґрунтувати поширеність питання секстингу в підлітковому середовищі та масштабність проблеми.

Позитивним у вирішенні цієї проблеми є те, що законодавство України почало робити перші кроки на шляху притягнення до відповідальності тих, хто вчиняє секстинг. Проте, куди важливіше попередити негативне явище, аніж боротися з його наслідками.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ФОРМИ РОБОТИ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Опис занять з розвитку навичок протидії секстингу

Заняття для учнів 5-8 класів **Я В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**

Мета: формувати у дітей стійку мотивацію до безпечної поведінки у мережі Інтернет, сприяти розвитку культури комунікацій, визначити комп'ютерну та Інтернет-залежність шляхом проведення анкетування, профілактика Інтернет-залежності.

Обладнання та матеріали: папір формату А3, А5, маркери, ручки, стікери, клубок ниток, бланки анкети, записи 2 відеороликів, ноутбук.

Загальна тривалість: 1 година.

Хід заняття

1. Вступ (2 хв)

Психолог. В сучасному світі не вміти користуватись комп'ютером, Інтернетом все одно, що не вміти писати або читати. Комп'ютер став невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Сьогодні майже вся діяльність людини супроводжується інноваційними технологіями, які допомагають людині розвиватись та збагачувати свої знання, швидко і оперативно отримувати необхідну інформацію, економити час і раціоналізувати свою діяльність. З появою комп'ютерних технологій людство вийшло на нову сходинку свого розвитку, але в той же час з'явилися нові небезпеки, які пов'язані із роботою на комп'ютері, в мережі Інтернет.

2. Знайомство. Вправа «Павутинка» (3 хв)

Мета: підвищити рівень згуртованості, створити сприятливу атмосферу.

Психолог. Зараз я вам пропоную познайомитися. У вас на столах лежать стікери, ви можете собі вигадати умовний нік і прикріпити його до свого одягу. Тепер прошу утворити коло. Знайомитися ми будемо за допомогою чарівного клубочка, передаючи його в хаотичному порядку. Називайте своє ім'я і скажіть який у вас настрій.

Ось так, як утворена павутинка зараз об'єднує нас, так і мережа Інтернет об'єднує всіх своїх користувачів, лише масштаби значно більші. Пропоную зобразити нашу павутинку на плакаті. Це символ того, як Інтернет захоплює наше життя.

Обговорення:

- Чи в багатьох відрізняється справжнє ім'я від імені, яким ви користуєтесь в мережі? Чи пов'язані між собою ці два імені? Як?
- Чому користувачі вигадують собі імена для взаємодії в Інтернеті? Від чого вони себе убезпечують?

2. Мозковий штурм «Я в онлайн» (10 хв)

Мета: визначити види діяльності, які учасники здійснюють перебуваючи в Інтернеті.

Методом «мозкового штурму» учасники називають види діяльності, які вони здійснюють перебуваючи в Інтернеті та обирають найбільш популярну, якій вони присвячують найбільшу кількість часу.

Обговорення:

- Чим вас приваблює ця діяльність? Як ставляться ваші батьки до вашої діяльності в Інтернеті?

4. Вправа «Портрет користувача Інтернет-мережі» (10 хв)

Мета: створити портрет сучасного Інтернет-користувача. (Додаток 1)

Учнів розділити на 4 групи за назвами: «Ранок», «Обід», «Вечір», «Ніч».

Учасникам груп пропонується створити та презентувати портрет сучасного Інтернет-користувача, який навчається у середніх класах школи та обов'язково зазначити:

- Які риси характеру Інтернет-користувача?
- Чи є у нього інші хобі, інтереси, крім роботи в Інтернет-мережі?
- З якою метою він використовує Інтернет?
- Які небезпеки можуть спіткати Інтернет-користувача в мережі?

5. Перегляд відеоролика «Інтернет-залежність» та його обговорення (10 хв)

Мета: переглянути відеоролик та визначити причини Інтернет-залежності.

Режим доступу: https://www.google.ru/search?q=інтернет+залежність&newwindow=1&client=opera&source=lnms&tbn=vid&sa=X&ved=2ahUKewij57bDnrX8AhXBiIsKHcriC68Q_AUoAnoECAEQBA&biw=1640&bih=909&dpr=1#fpstate=ive&vld=cid:1aad6208,vid:sEkpVce8Cg8

Обговорення.

6. Інформаційне повідомлення «Наука про Інтернет-залежність» (5 хв)

Мета: визначити поняття Інтернет-залежності.

Інтернет-залежність – психічний розлад, нав'язливе бажання вийти в Інтернет і хвороблива нездатність вчасно відключитися від нього. Це явище може спричинити стан, у якому людина фокусуватиметься на віртуальному, а не реальному світі. Людина в такому стані може ігнорувати потребу у їжі, туалеті, сні, живому спілкуванні, фізичній активності і тощо. У 2008 році інтернет-залежність офіційно визнано хворобою. Визначення захворювання і його діагностичні критерії були розроблені співробітниками Пекінського центрального військового госпіталю за матеріалами 1300 «проблемних» користувачів інтернету. Відповідно до нових діагностичних рекомендацій, інтернет-залежною визнається людина, яка проводить в мережі не менше шістьох годин на день і у якої спостерігався щонайменше один з симптомів залежності протягом попередніх трьох місяців.

7. Анкетування учнів (анкета Кімберлі Янг) (5 хв)

Мета: визначити комп'ютерну та Інтернет-залежність шляхом проведення анкетування.

Дайте відповідь «Так» або «Ні».

1. Чи відчуваєте Ви занепокоєння через відсутність комп'ютера або Інтернету?
2. Чи відчуваєте Ви потребу в збільшенні часу для роботи за комп'ютером або перебуванню в Мережі Інтернет?

3. Чи були у Вас невдалі спроби контролювати, обмежувати або припинити використання комп'ютера або Інтернету.

4. Чи відчуваєте Ви себе втомленим, пригніченим або роздратованим при спробі обмежити або припинити користування комп'ютером або Інтернетом?

5. Чи сиділи Ви за комп'ютером або знаходились в online більше ніж планували?

6. Чи були у Вас випадки коли ви могли отримати проблеми на навчанні або іншій сфері через надмірне користування комп'ютером або Інтернетом?

7. Чи траплялось вам приховувати членам сім'ї, друзям або іншим людям час проведення за комп'ютером або у Мережі?

8. Чи використовуєте Ви комп'ютер або Інтернет за для того, щоб уникнути проблем або поганого настрою (почуття безпорадності, провини, роздратування, депресії).

Якщо опитуваний дає 5 або більше позитивних відповідей, то він вважається залежним.

Психолог. Кожен робить свої висновки. Але якщо пройдений тест показав, що існує ймовірність залежності, то можливо варто серйозно задуматись? Можливо потрібно більше часу гуляти з друзями, читати книги, прогулюватись по свіжому повітрі, вести здоровий спосіб життя, а не сидіти за комп'ютером і псувати своє здоров'я.

8. Мозковий штурм «Моя конфіденційна інформація» (5 хв)

Мета: визначити перелік інформації, яку не можна висвітлювати в мережі Інтернет.

Методом «мозкового штурму» учасники називають перелік особистої інформації, яку не можна висвітлювати в мережі Інтернет.

Обговорення:

До кого б ви звернулися якби потрапили в якусь неприємну ситуацію в Інтернеті? Чому не всю інформацію можна висвітлювати в Інтернеті?

9. Перегляд відеоролика «Розваги і безпека в Інтернеті» та його обговорення (5 хв)

Мета: опрацювати правила безпеки в Інтернеті.

Обговорення.

10. Рефлексія (5 хв)

Мета: узагальнити, підбити підсумки та обмінятись враженнями.

- Що було корисним та новим?
- Що, можливо, довелося переосмислити, побачити по-новому?

Заняття для учнів 5-8 класів **МІЙ ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР**

Мета: формування в учнів уявлень про свій особистий простір, розвиток почуття власної гідності, знань про захист своїх персональних даних, вмінь обмежувати інформацію про себе у соціальних мережах.

Обладнання: ноутбук, ватмани, аркуші А4, скотч, маркери.

Загальна тривалість: 1 год 15 хв.

Хід заняття

1.Привітання учасників. Повідомлення теми заняття (5 хв)

Мета: привітати учасників, ознайомити з темою заняття.

Вступне слово психолога: «Сьогоднішнє заняття буде присвячено розгляду розмаїття нашого спілкування з іншими не лише з тими, кого бачимо щодня, а й з тими людьми, які, спілкуються переважно в мережі».

Психолог запитує, з яким настроєм діти прийшли на заняття, що вони хочуть отримати від роботи.

2.Гра «Чарівне яблуко» (10 хв)

Мета: підвищити рівень згуртованості, створити сприятливу атмосферу.

Дітям пропонується спочатку просто передати яблуко по колу, потім передати його, тримаючи руки за спиною, хто не втримав, говорить одне чарівне слово групі. Вправа дозволяє сфокусувати увагу та за потребою пофантазувати над чарівними словами. Якщо жоден не впустив яблуко, психолог дає завдання – придумати чарівні слова для кращої роботи нашої групи.

3.Вправа «Особисте та спільне» (10 хв) (Додаток 2)

Мета: визначити різницю між поняттями «особисте життя» і «спільна діяльність».

Психолог пропонує дітям об'єднатися у 4 підгрупи: (наприклад: «чай», «кава», «молоко», «сік»), завдання для кожної з них – написати, що вони включають у поняття «особисте життя», тобто те, що має бути приватним, і може не стосуватися інших, а також, що вони включають у поняття «спільна діяльність». Можливо дітям, в яких порушено відчуття власного простору, знадобиться допомога. Можна запропонувати список задаючи запитання за допомогою списку слів:

- особисті фото;
- гігієна;
- режим дня;
- власна кімната;
- робочий стіл на ноутбуці;
- електронна пошта;
- виступ у шкільному заході;
- репетиція агітбригади;
- шкільна газета;
- похід;
- екскурсія;
- допомога іншим;

- контрольна робота⁴
- зошит;
- робота в групі і та ін.

Особисте життя	Спільна діяльність

Діти обирають самі, куди записати це слово.

Обговорення: «Що ви відчували, коли обирали особисте, а що – коли спільне?», «Чи складно вам це було робити?», «Які слова було складно віднести у категорію?», «Як ви думаєте, чому важливо розуміти, де спільне, а де ваше особисте?».

Закріплення. Психолог: «Я бажаю, щоб у вашому житті завжди було місце для власного простору, де все, що у вас є має свій зміст, і має право залишатися вашим особистим».

4. Вправа «Блогер» (10 хв) (Додаток 2)

Мета: сформуванню усвідомлення в учнів відповідальності за продукт своєї діяльності, визначити суспільні проблеми та зрозуміти необхідність суспільно корисних дій.

Дітям пропонується уявити себе блогером та описати, з чого буде складатися створення ними власного блогу, починаючи від тематики до реклами. Коли учні будуть презентувати свій блог, можна поставити запитання: «Що б ти хотів (ла) донести іншим у цьому блозі?», «Як цей блог може допомогти у вирішенні суспільної проблеми (бідність, насильство, шкідливі звички, інтернет-залежність і та ін.)», «Чи будете Ви у блозі розміщувати особисті фото?».

Вправа підсилює усвідомлення учнями відповідальності за продукт своєї діяльності, допомагає більше подивитись на суспільні проблеми та зрозуміти необхідність суспільно корисних дій.

Обговорення.

5. Руханка «Роби, як я» (5 хв)

Мета: зняти напругу в учасників, створити сприятливу атмосферу.

Учні стають у коло. По черзі їм пропонується потупати ногами, потім похлопати у долоні, а у кінці крикнути ім'я будь-якого учасника групи, який змінює вправу, і всі повторюють за ним, бажано, щоб було названо ім'я кожного учасника.

6. Вправа «Про себе в мережі» (20 хв)

Мета: визначити важливість подачі інформації в мережі Інтернет.

Психолог: «Кожен з вас щойно був блогером, ви зрозуміли, мабуть, що це не просто розваги, а те, що ми створюємо може знайти у користувачів як підтримку, так і незадоволення або просто пасивне відношення. Важливо те, як ви самі відноситеся до того, що пропонуєте іншим, яку інформацію про себе надаєте. Отож, прошу вас написати декілька речень, які б вам самим було б комфортно прочитати про себе в мережі. Для цього пропоную вам об'єднатися у пари, і завдання для кожного з вас - написати по два листи – про себе, і того, хто поруч з вами у парі. Потім порівняйте написане вами, і вашим учасником.

Обмін емоціями, обговорення:

- Чи часто співпадав зміст ваших листів?
- Чи складно було писати про когось?
- Чи складно писати про себе?

7. Рефлексія заняття (5 хв)

Мета: підбити підсумки заняття, обміняти враженнями.

- Що нового ви дізналися?
- Що було для вас найбільш актуальним, а що ви вже знали і раніше?

8. Завершення заняття. Вправа «Кулька»(10 хв)

Мета: сприяти позитивному завершенню заняття.

Психолог: «Уявіть собі, що ця кулька – це ваше серце, щоб ви могли зробити, щоб йому було приємно, можливо вам хочеться щось з ним зробити, у вас є можливість сказати щось своєму серцю або зробити те, що бажаєте».

Заняття для учнів 5-8 класів Я ЗНАЮ, ЯК СПІЛКУВАТИСЬ В ІНТЕРНЕТІ

Мета: сформувати в учнів навички безпечного спілкування та безпечної поведінки в Інтернеті.

Завдання:

- сформувати уявлення про можливі ризики спілкування в Інтернеті;
- сформувати уявлення, що друг в мережі залишається незнайомцем;
- сформувати уявлення про інформацію, якою не варто ділитися в мережі;
- ознайомити дітей з особами та установами, до яких можна звернутися за допомогою.

Загальна тривалість: 1 год.

Хід заняття

1. Вступ. Вітальне слово (5 хв)

Мета: привітати учасників, ознайомити з темою заняття.

Сьогодні ми спільно з вами дослідимо, які можливості надає нам Інтернет, кого ми можемо зустріти онлайн та як уникнути можливих неприємностей.

Ми розглянемо такі питання:

- Що таке конфіденційна або приватна інформація?
- Чому спілкування онлайн може бути небезпечним?
- Чим варто і не варто ділитися в Інтернеті.
- Як ми можемо захистити себе від можливих ризиків користування Інтернетом.

2. Обговорення «Моє життя в Інтернеті» (5 хв)

Мета: визначити для чого учасники використовують Інтернет.

Проведіть обговорення з дітьми за такими питаннями:

- Хто з Вас використовує Інтернет? (всі або більшість учнів піднімуть руки);
- Для чого Ви використовуєте Інтернет? (можливі відповіді: для навчання, дивлюся відео, граю в ігри, спілкуюсь з друзями, тощо).

Закцентуйте увагу на відповідях про спілкування:

- Як саме Ви спілкуєтесь через Інтернет?
- Чи зареєстровані ви в соціальних мережах? Яких?
- Чи спілкуєтесь ви за допомогою месенджерів? Яких?
- Чи знаєте ви, що користування соціальними мережами офіційно дозволено з 13 років, а деякими месенджерями, такими як Telegram, з 16 років? (повідомте, що якщо дитина не досягла потрібного віку, адміністрація соціальних мереж та месенджерів може видалити акаунт цієї дитини);
- Чи граєте ви в онлайн ігри? Чи в цих іграх є можливість спілкуватись з іншими гравцями за допомогою чату?
- З ким ви спілкуєтесь в мережі? (допоможіть дітям озвучити відповіді про те, чи це тільки їхні батьки та однокласники, чи спілкуються вони з кимось, кого ніколи не бачили в житті);
- Чи знаєте ви, що можете обмежувати коло тих, з ким спілкуєтесь в Інтернеті? (розповісти про налаштування приватності в соціальних мережах, де можна обирати коло тих, кому дозволено надсилати приватні повідомлення). [1]

3. Вправа «Мої онлайн друзі» (15 хв)

Мета: розповісти про свого Інтернет-друга.

Дана вправа має декілька варіантів проведення.

Спираючись на відповіді учнів про те, чи спілкується більшість з них з друзями з реального життя, чи також з тими, з ким познайомились безпосередньо в мережі, обери́ть один з наступних варіантів вправи: якщо більшість учнів відповіли, що мають Інтернет-друзів, яких не знають в реальному житті, варто провести варіант вправи №1, якщо відповіддю було те, що вони спілкуються онлайн лише з друзями з реального життя, варто провести варіант вправи №2.

Варіант 1.

Запропонуйте дітям подумати про одного свого Інтернет-друга, з яким вони спілкується онлайн в соціальних мережах або в ігровому чаті і на аркуші паперу написати декілька фактів про нього та про їхнє спілкування.

Варіант 2.

Вчитель пропонує дітям уявити, що кожен із них має Інтернет-друга і написати про нього та про їхнє спілкування в декількох реченнях так, як він його собі уявляє. Переважно, діти вигадують для своїх Інтернет-друзів такі ж ознаки, які притаманні для їх реальних друзів.

Після того, як усі діти закінчили писати, запропонуйте декільком бажаючим представити свої напрацювання і розповісти про свого друга та додатково дати відповідь на такі запитання:

- Скільки років твоєму другу?
- Як він/вона виглядає?
- Якого кольору його/її очі?
- Який зріст?
- Як він/вона сміється?
- Де проживає?
- Як добре навчається в школі?
- Як одягається?
- Як до нього/неї ставляться твої батьки?

Переважно, діти не будуть знати відповідь на ці питання, тому після того, як вони представлять свої напрацювання, варто наголосити на тому, що якщо ми не знаємо про цих людей те, що могли б знати про реальних друзів, то це означає, що вони все ще залишаються для нас незнайомцями. Якщо діти знатимуть відповіді на всі запитання, варто наголосити на тому, що в Інтернеті дуже легко видати себе за іншу людину - тому треба бути уважними та обережними. Також варто додати таку інформацію: «Дуже часто люди в Інтернеті хочуть лише поспілкуватися, проте іноді люди онлайн є не такими, якими вони себе представляють. Навіть якщо ви спілкуєтесь онлайн вже дуже довгий час, варто пам'ятати, що в інтернеті дуже легко брехати і трапляються випадки, коли люди спілкуються з нами лише для того, щоб заслужити нашу довіру та вивідати певну приватну інформацію».

Питання до учнів:

Як ви вважаєте, що входить до цієї приватної інформації, якою не варто ділитися під час спілкування в Інтернеті?

Після того, як учні поділились думками, вчитель резюмує, що приватною інформацією, яка може зацікавити незнайомців є:

- адреса місця проживання;
- інформація про вашу родину;
- номер телефону;
- номер школи, та адреси гуртків;
- логін та пароль сторінки;
- дані кредитних карток;
- особисті фотографії (в тому числі інтимні).

Питання до учнів:

Як ви вважаєте, чи можна за певними ознаками розпізнати людину, яка познайомилась з нами в Інтернеті не для спілкування, а для того, щоб «втертися» в довіру?

Діти називають свої варіанти, після чого психолог підводить підсумки та називає основні ознаки незнайомців, які є не тими, за кого себе видають:

- їхні інтереси занадто схоже збігаються з вашими, вони приділяють дуже багато уваги тому, що ви поширюєте та перебільшують у компліментах до ваших фото, тощо;
- вони пропонують дарувати вам подарунки або обіцяють винагороду, якщо ви поділитесь з ними тим, про що вони просять;
- наполягають на розмовах, які вам неприємні або викликають дискомфорт;
- наполягають на спілкування «в приваті», якщо до цього ви спілкувались у груповому чаті;
- наполягають на тому, щоб ваше спілкування залишалось в секреті;
- спілкування із ними викликає у вас відчуття, що ви проковтнули каменюку - страху та хвилювання. [1]

4. Вправа «Тест білборду» (10 хв)

Мета: підвести учасників до того, що не потрібно ділитися особистою інформацією з усіма.

Для цього, попросіть учнів взяти ручки, та роздайте кожному по три стікери різного кольору.

По черзі диктуйте завдання для дітей, як заповнювати кожен стікер: на першому стікері – написати одну свою особливість, якою вони дуже пишаються (це може бути риса характеру, колір волосся, тощо; наприклад: бігаю швидше за всіх, маю гарне почуття гумору тощо); на наступному – одну свою велику перемогу в житті (наприклад, те, що хтось навчився плавати, прочитав велику книгу, написав твір, тощо); а на останньому стікері - один свій секрет (варто наголосити, що якщо дитина не хоче, то секрет можна не записувати, а на стікері цей секрет можна позначити будь-яким умовним знаком: намалювати сердечко, сніжинку, пташку, тощо).

Для того, щоб діти не заплутались у виконанні цього завдання, виконуйте його разом з ними: по черзі диктуйте завдання для першого стікера, після того, як вони його заповнили, поясніть що писати на наступному стікері і т.д.

УВАГА!

Якщо хтось з дітей відмовиться писати інформацію на картках – в жодному разі не змушуйте дитину виконати це завдання.

Натомість використайте це пізніше під час обговорення, посилюючи те, що не потрібно ділитись особистою інформацією з усіма.

Після того, як діти заповнили картки, запропонуйте на ліву частину дошки (стіни) повісити стікери, на яких вони записували свою особливість та по бажанню, озвучити її.

Після цього запропонуйте на праву сторону дошки (стіни), повісити стікери, на яких вони записували свою перемогу та також її озвучити.

Після того, як пустою залишилась лише середня частина дошки (найбільша), запропонуйте дітям уявити, що дошка (стіна) - це білборд, який висить біля закладу. І все, що на неї зараз прикріпити, буде бачити весь заклад освіти.

Запитайте, чи хочуть діти повісити на цей білборд стікери, на якому вони написали свій секрет.

Переважно, діти не захочуть вішати ці стікери і потрібно пояснити, що це добре і вони не повинні цього робити.

Підсумуйте вправу наступною інформацією:

«Ми з вами щойно проводили тест, який називається «Білборд»!. Його суть полягає в тому, що перед тим, як ділитися з кимось своїми секретами, необхідно спочатку подумати, чи хочемо ми, щоб цей секрет висів на білборді перед всією школою і якщо ні, то цим ні в якому разі не потрібно ділитися. Це стосується як спілкування в реальному житті, так і спілкування онлайн. Після того, як ми поділились інформацією в інтернеті, ми вже нею не володіємо, її можуть побачити набагато більше людей, ніж нам того хочеться. Навіть якщо ми надсилаємо щось у приватні повідомлення, ми ніколи не можемо бути впевнені, що людина, яка отримала це повідомлення, не покаже його ще комусь. Так як ви сьогодні не бажали ділитись своїми секретами перед усім класом, так і не варто ділитися з ними з кимось у мережі. [1]

5. Вправа «Щит захисту дитини» (15 хв)

Мета: розповісти учасникам, до кого можуть звернутися по допомогу в ситуації небезпеки та загрози в Інтернеті.

Роздайте дітям попередньо підготовлені картки щитів (Додаток 3) і тим часом зазначте:

Як ми вже знаємо, під час того як ми користуємось Інтернетом, з нами можуть трапитися деякі неприємні речі, сюди ми відносимо такі ситуації, коли онлайн-друг хоче завдати нам шкоди, тощо. Ми вже знаємо, що для того, щоб цих ситуацій уникнути, ми повинні бути обережними, але що робити, якщо така ситуація вже трапилась?

Найперше, що потрібно знати – ніколи не потрібно приймати рішення самостійно. Якщо ви бачите, що в Інтернеті вам загрожує небезпека – одразу зверніться до того, хто міг би вам допомогти. Давайте разом подумаємо, хто це може бути?

Кожному з вас роздано картки з намальованим щитом, пропоную нам усім разом заповнити ці щити, написавши на них тих, до кого ми звернемося по допомогу в найпершу чергу».

Дайте учням 1-2 хвилини, щоб вони занотували свої відповіді.

Після цього попросіть учнів озвучити їхні відповіді та нотуйте їх на великому щиті.

Доповніть відповіді учнів тими, яких вони не назвали, та попросіть їх додати на свої щити тих, кого Ви називаєте в процесі обговорення.

Кожен з щитів має містити:

- Батьки або особи, які їх замінюють;
- Брати та сестри;
- Вчителі;
- Соціальний педагог/працівник або психолог;
- Служба підтримки або адміністрації соцмереж або сайту;
- Поліція;

- Шкільний офіцер поліції;
- Поліцейський, який проводить заняття в школі (ювенальна превенція);
- Кіберполіція;
- Гаряча лінія Ла Страда 116 111 (з понеділка по п'ятницю, з 12:00 до 16:00);

Після завершення роботи над вправою роздайте учням заповнені щити (**Додаток 4**) та підведіть підсумок:

«Як ми бачимо, є дуже багато людей, до яких ми можемо звернутись, і ми повинні пам'ятати, що ніколи не варто вирішувати проблеми самостійно, а потрібно завжди звертатись до людей, які не залишать нас в біді!». [1]

6. Підбиття підсумків та завершення заняття (10 хв)

Мета: підбити підсумки заняття.

Запросіть дітей на завершення зіграти в гру «like/dislike». Правила такі: Ви називаєте твердження, а діти (кожен у класі) мають показати like (за допомогою рук зобразити сердечко і пояснити, що це такий же лайк, який ми ставимо під фотографіями в соціальних мережах), якщо погоджуються з озвученим твердженням, або dislike (великий палець вниз), якщо не погоджуються.

УВАГА:

Не виправляйте дітей під час гри, якщо вони надають неправильні відповіді. Натомість по завершенню гри прорезюмуйте всі правильні відповіді. Якщо на певне питання діти масово дали не правильну відповідь – проговоріть з ними основні моменти детальніше ще раз.

Твердження до вправи:

Чи можна використовувати інтернет для спілкування? – (like)

Чи можна писати друзям про те, як твої справи – (like)

Чи можна зазначати на своїй сторінці, де ти живеш – (dislike)

Чи можна писати комусь у приватні повідомлення, де ти живеш – (dislike)

Перед тим, як надсилати комусь певне повідомлення (в тому числі фото) – потрібно уявити, що воно розміщене на великому білборді біля школи - (like)

Чи правда, що додавати в друзі спілкуватися онлайн можна лише з тими, кого знаєш офлайн? (like)

Чи правда, що краще мати «закритий» акаунт? (like)

Чи можна спілкуватись з незнайомцями в інтернеті? (dislike)

Чи правда, що користуватися соціальними мережами можна з 13 років? (like)

Чи можна самостійно вирішувати проблеми, з якими ми зіткнулись в інтернеті? (dislike)

Чи можемо ми звертатися за допомогою до тих, хто вказаний в щиті захисту? (like)

Прорезюмуйте правильні твердження. Завершіть заняття подякувавши дітям аплодисментами.²

² https://stop-sexting.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/urok__5-6class.pdf

Заняття для учнів 5-8 класів

Спілкування без меж: прогрес та небезпека

Мета: профілактика ознак Інтернет-залежності, формування вміння усвідомлення ризику від тривалого перебування у мережі, розвиток здібності працювати у реальному просторі, цінувати свій час.

Обладнання: фарби, фломастери, аркуші А-4, ватмани, скотч.

Загальна тривалість: 1,5 год.

Хід заняття

1. Вступ. Вітальне слово (10 хв)

Мета: вітання учасників, оголошення теми заняття.

Психолог: «Сьогодні ми поговоримо про мережу Інтернет, соціальні мережі й про те, скільки часу ми витрачаємо на них. А чи знаємо сильні і слабкі сторони спілкування у мережі? На нашому занятті ми будемо це обговорювати, а також ділитись своїми думками з іншими».

2. Вправа «Збережи час» (20 хв)

Мета: вчити учасників розподіляти свій час.

Психолог пропонує дітям поміркувати над своїм часом, проаналізувати, скільки часу кожен витрачає в день на навчання, відпочинок, хобі, живе спілкування (в реальному просторі) та спілкування у мережі або просто відвідування сайтів. Кожен з дітей за допомогою таблиці з переліком справ та розподілом часу можуть поділитися з групою за бажанням.

Вид діяльності	Витрати часу
Навчання	
Відпочинок	
Хобі	
Живе спілкування (в реальному просторі)	
Спілкування в мережі	
Відвідування сайтів	

Обговорення. Таблиці залишаються у дітей, бажано розмістити їх вдома на видному місці для того, щоб вони могли побачити витрати свого часу.

Запитання після виконання вправи:

- Чи важливо оцінювати витрати свого часу?
- Як ви вважаєте, чи слід вам попрацювати над розподілом часу?

3. Руханка «Коло» (10 хв)

Мета: розвиток просторових уявлень, згуртування групи.

Учням пропонується дуже швидко зібратися разом у коло, накреслене крейдою. Завдання – не виходити за його межі, і триматися так, щоб нікого не виштовхувати з нього. Руханка допомагає розвивати просторові уявлення, а також згуртованості групи.

4. Бесіда «Які бувають захоплення у мережі?» (10 хв)

Мета: визначити, які бувають захоплення у мережі.

Психолог пропонує учням подумати, які захоплення бувають у мережі. Учні називають їх, і вони записуються на ватмані. Далі група міркує на тим, яку цінність несуть ці захоплення, що вони надають підлітку, і чи може він без них.

Обговорення.

5. Робота у підгрупах «Мода на реальність» (30 хв)

Мета: сприяти згуртуванню дітей.

Психолог: «Подивіться, будь ласка, на цей список, який ви створили, пропоную вам об'єднатися у підгрупи». Надається завдання кожній підгрупі - створити малюнок реклами, в якій буде пропаганда реального спілкування один з одним. Кожна підгрупа показує свою рекламу. Виконання вправи сприяє згуртуванню дітей, навіть, якщо в кожного з них різні погляди на спілкування. Психолог підтримує й мотивує учасників, щоб кожен брав участь у створенні малюнку, презентації реклами.

Обговорення.

6. Підсумок заняття(10 хв)

Мета: підвести підсумки заняття.

- Що ви отримали на занятті?
- Що ви відчували, коли працювали самі?
- Що відчували, коли працювали групою?
- Як вам працювати краще?
- Що бажаєте сказати ще?

Заняття для учнів 9-11 класів Створи свій безпечний простір

Мета: формування у підлітків знань про безпечне перебування у мережі, розвиток вмінь захищати себе та свою інформацію, можливостей аналізувати переваги створення власного безпечного простору й ризику за його відсутності.

Обладнання: ватман, скотч, аркуші А-4, фломастери, олівці.

Загальна тривалість: 1,5 год.

Хід заняття.

1. Вступ. Вітальне слово (10 хв)

Мета: вітання учасників, повідомлення теми заняття.

Психолог вітається, повідомляє тему заняття.

В кожного з нас є свої межі спілкування і є особистий простір. Сьогодні поговоримо про те, як зробити його безпечним.

2. Вправа «Правила безпеки у соціальних мережах» (10 хв)

Мета: визначити правила безпеки в мережі Інтернет.

Психолог: «Чи знаєте, ви, що допомагає нам захищати себе у мережі, і при цьому краще розуміти один одного?» Дітям надається можливість висловити свою думку щодо цього.

№ з/п	Правила у мережі

(Фахівець допомагає, активізує увагу учнів).

Психолог допомагає називати правила, пояснюючи кожне з них, наприклад: поважати інших; писати лише те, що хотів би почути сам; реагувати лише на повідомлення від знайомих та друзів; бути обережним та обачливим; виставляти лише ті світлини, які не завдадуть шкоди репутації.

Правила записуються на ватмані, за необхідністю група буде звертатися до них.

3. Розвиткова гра «Ноутбук» (10 хв)

Мета: навчити дітей орієнтуватися у проблемних ситуаціях, бути дружніми та зосередженими, вміти захищати себе.

Психолог пропонує дітям порохувати, з яких частин складається ноутбук, а потім стати у одну шеренгу для того, щоб розподілитись за рахунком, хто за яку частину буде відповідати. Фахівець допомагає учням визначитися з частинами, пропонуючи аркуш з описом частин:

- материнська плата
- клавіатура
- миша
- пластик або метал
- екран
- система охолодження
- повітря
- радіатор
- привід DVD
- карта оперативної пам'яті
- зарядний пристрій

Робиться акцент на тому, що якщо якась частина зламається чи почне працювати не так, як раніше, нам некомфортно буде також працювати, тому всі повинні берегти один одного, допомагати, наприклад, системі, яку заразив вірус. Даються команди, які діти разом повторюють: «Ноутбук вмикається!», «Починає працювати!», «Строк дії антивірусної програми закінчився», «Ноутбук перезавантажується», «Ви не можете «забанити» непроханого гостя у мережі Фейсбук, який вже 1 місяць намагається додати вас у друзі... (Пауза), «Фото з відпочинку на морі, яке було на робочому столі вашого ноутбука чомусь потрапило до людини з паралельного класу, з яким ви в конфлікті».

«Діти, давайте разом налагодимо систему й захистимо особисту інформацію власника ноутбука».

Запитання:

- Чи всі частини ноутбука працювали?
- Якщо не всі, то чому?
- Чи відчували ви відповідальність за роботу усього пристрою?

Вправа допомагає дітям зорієнтувати зусилля у проблемній ситуації, бути дружніми та зосередженими, вміти захищати себе.

4. Вправа «Створи безпеку навколо себе» (15 хв)

Мета: обговорити ризики у мережі та як створити безпеку навколо себе.

Психолог пропонує дітям поміркувати над тим, що вони вміють робити, щоб створити додатково безпеку навколо себе і своєї інформації (5 хв)

Обговорення (10 хв)

Фахівець акцентує увагу дітей на тому, що кожен з них вже багато знає про ризики у мережі і про те, як допомогти їх уникнути. Група відповідає на запитання: «Чи безпечно дівчаткам вставляти свої фото відпочинку на пляжі у купальнику?» Вислуховуються думки кожного учасника, усі за та проти. Психолог не нав'язує рішення, діти роблять вибір самі і озвучують наявність та відсутність ризику.

5. Вправа «Малюнок мого простору» (15 хв)

Мета: створити малюнок свого простору.

Психолог: «А тепер давайте спробуємо зобразити свій простір у малюнках. Пропоную вам намалювати свою безпеку в мережі». Діти показують малюнки, супроводжуючи розповіддю про те, що вони зобразили. Малюнки прикріплюються на ватмані з надписом «Малюнок мого простору».

Психолог: «Як приємно дивитись на ваші малюнки! Кожен з вас попрацював над тим, щоб у нас вийшла така чудова картина безпечного простору у мережі». (Діти аплодують собі і групі.).

6. Гра «Хижак у мережі» (10 хв)

Мета: виховувати обачливість, вміти захищати себе.

Психолог: «Кожен з вас був у лісі, і часто міг чути звуки різних тварин. Давайте спробуємо уявити мережу у вигляді лісу, де ми побачили хижака, який полює на вас, пропонується кожному за годинниковою стрілкою змодельовати безпечну поведінку. Хижак – це той, хто шукає жертву, яка відреагує на оманливу пропозицію познайомитися ближче, увійти у довірливі стосунки й надіслати фото інтимного характеру. Вправа розвиває спостережливість, гнучкість, навички протидії маніпулюванню у соціальних мережах.

Психолог: «Ваші вміння протистояти маніпулюванню є добрим початком у створенні власного безпечного простору. Вірю, що в кожного з вас є можливість стати обачливою людиною, але для цього, звичайно, потрібно навчитись захищати себе. Давайте подумаємо, чому ще ми з вами маємо навчитись, чого кожному з вас не вистачає, щоб відчувати себе захищеним, наприклад, під час перебування у мережі».

Фахівець: «Людина навчається протягом усього життя, я також навчаюсь разом з вами». Діти думають над запитанням. Обговорення. Психолог допомагає дітям висловлювати думки, фіксує їх на ватмані з надписом «Чому ми маємо ще навчитись?» Обов'язково обговорюється для чого це потрібно дитині, як це важливо для неї.

7. Узагальнення (10 хв)

Мета: підбити підсумки заняття.

Дітям пропонується поговорити про те, чому вони навчилися на занятті.

Психолог задає запитання: «Що для вас було цікавим?», «Чому ви навчилися?», «Що найбільше запам'яталось?»

8. Побажання (10 хв)

Мета: сприяти позитивному завершенню заняття.

Я бажаю, щоб ... (діти висловлюють свої побажання учасникам групи).

Заняття для учнів 9-11 класів Інтимне селфі в Інтернеті

Мета: сформувати в учнів уявлення про актуальні ризики в Інтернеті, пов'язані з надсиланням власних інтимних фото.

Обладнання: ПК, комп'ютерні файли (презентація, відео), проектор/екран та колонки.

Загальна тривалість: 45 хв.

Очікувані результати:

- учні розуміють поняття «секстинг» та «онлайн-грумінг»;
- учні розуміють наслідки секстингу та онлайн-грумінгу;
- учні знають, як слід діяти та де можна отримати допомогу у разі потрапляння в ситуації секстингу та онлайн-грумінгу.

Хід заняття

1. Визначення теми (3 хв)

Мета: визначити тему заняття.

Напишіть перед заняттям на дошці слова: інтимні фото, Інтернет, соціальні мережі, гроші, вимагання, погрози, сором, приниження, булінг, знайомства, злочин.

Попросіть когось із учнів прочитані записані слова в голос.

Запитання до учнів:

- Про що, на вашу думку, піде розмова?
- У чому переваги й недоліки (та небезпека) знайомства через Інтернет?
- Скільки вам потрібно часу для того, щоб людина, з якою ви спілкуєтеся в мережі, отримала вашу довіру? Як ви визначаєте, коли людині можна довіряти?

2. Перегляд та обговорення відеоматеріалів (20 хв)

Мета: ознайоми учнів з поняттям грумінг.

Канал YouTube «Stop Sexting Ukraine».

<https://www.youtube.com/watch?v=b-gaa9ZI2JE>

Відео «Online сексуальне насильство над дітьми в Інтернеті (онлайн-грумінг)»

Запитання до учнів:

- Як ви вважаєте, чи відбуваються такі злочини в Україні?

- Як ви вважаєте, що спонукало дівчину (хлопця) зробити такі світлини? Чим вона (він) керувалися?
- Чому ці дівчина або хлопець повірили в щирість нових «друзів» та надіслали свої світлини?
- Як ви оцінюєте вчинок дівчини (хлопця): він усвідомлений чи зумовлений миттєвими почуттями, емоціями?
- Що могли вони зробити, щоб не потрапити в таку ситуацію?
- Як ви гадаєте, чому саме тема кохання обрана злочинцями для грумінгу?

Підказка психологу: злочинець намагається краще пізнати вашу особистість, ваші слабкості. Лагідне спілкування притуплює вашу пильність, створює ілюзію «рідної душі», близької людини, яка розуміє вас краще за всіх, тож їй можна довіряти повністю.

- Що робити, якщо потрапив у таку ситуацію?

Злочин, який ми бачили на відео, називається грумінгом в Інтернеті або онлайн-грумінг. Це побудова в мережі Інтернет дорослим або групою дорослих осіб довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою отримання від неї інтимних фото/відео та подальшого шантажування щодо розповсюдження цих матеріалів серед друзів та родичів дитини. Злочинець вимагає грошей, більш інтимні зображення чи навіть примушує дитину до особистих зустрічей. Такі дії – це порушення закону, тож про них необхідно обов'язково повідомити органи поліції. [6]

3. Обговорення «Правда чи ні?» (5 хв)

Мета: сформувані в учнів уявлення про актуальні ризики в Інтернеті, пов'язані з надсиланням власних інтимних фото.

Попросіть учнів висловити свої думки щодо таких тверджень та обговоріть їх із класом.

Надсилати свої інтимні фото небезпечно лише тоді, якщо я не знаю людину в реальному житті. Якщо наші відносини тривають кілька місяців в реальному житті, то я можу без вагань надсилати коханій людині будь-які свої фото.

Обмін власними фото/відео/текстовими матеріалами інтимного характеру із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж називається секстингом. Виготовлення та розповсюдження таких зображень неповнолітніми протизаконно. Крім того, є інші небезпеки: кохана людина може на вас образитися та викласти ці фото в соціальні мережі будь-якої миті; вашу сторінку можуть зламати та побачити ці фото; кохана людина може показати ваші світлини своєму другові або втратити свій телефон і ваші фото опиняться в Інтернеті. Такі ситуації часто призводять до цькування в онлайн та офлайн житті. Крім того вони заважають вступу на бажане навчання та пошуку роботи, бо будь-яка інформація може миттєво розповсюджуватися на великий загал, але повністю її видалити з Інтернету зазвичай неможливо.

Навіть якщо світлини не стали всім доступні, відправник постійно відчуває напругу та небезпеку, переживає, що хтось дізнається про ці зображення. Це впливає на його здоров'я, успіхи в навчанні та відносини з однолітками.

Запитання до учнів

- Чи повірите ви в щирість людини, якій для побудови романтичних стосунків важлива не ваша особистість (думки, хобі, досягнення в суспільному житті, гарні риси характеру), а чомусь саме зображення вашого оголеного тіла? Чому?

- Чи можна, на вашу думку, реалізувати бажання подобатися, викликати захоплення через надсилання своїх інтимних фото? Чому?

- Як би ви відреагували на пропозицію сфотографуватися у незвичайному вигляді (напівоголеному, оголеному, відвертій позі та ін.)? Сформулюйте кілька стандартних фраз-відмов, якими можна скористатися в подібній ситуації.

Якщо я надсилаю світлини через закодовані канали в месенджерах або роблю онлайн трансляцію/дзвінок в скайпі, то можу бути впевненим (ою), що ці матеріали не можливо записати та переслати ще комусь.

Технології розвиваються дуже швидко, тому з'являються нові шляхи копіювання таких матеріалів. Важливо пам'ятати, що отримувач може записати навіть вашу онлайн трансляцію, а також показувати вам неправдиве відео, видаючи його за свій (випадковий) дзвінок у скайпі чи іншій мережі.

Запитання до учнів

- Як ви вважаєте, ваш одноліток, що потрапив у ситуацію, пов'язану із секстингом, заслуговує допомоги чи осудження? Чому?

- Як ви можете допомогти другові/однокласникові, що потрапив у ситуацію секстингу? А грумінгу?

- Чи є відповідальність за надсилання чужих інтимних світлин? [6]

4. Вправа « Інтернет-загрози» (10 хв) (Додаток 5)

Мета: обговорити з учасниками Інтернет-загрози.

Об'єднайте учнів у 4 групи та попросіть підготувати відповідь на запитання (3 хв) та презентувати їх (1 хв) у групі. Попередьте дітей про часові обмеження та попросіть обрати відразу в групі людину, яка буде презентувати.

1 група

Як я можу зрозуміти, що скоріше за все спілкуюся з шахраєм, мета якого – отримати мої інтимні фото?

2 група

Як я можу убезпечити себе від онлайн-грумінгу?

3 група

Що можна зробити, якщо я потрапив (ла) в ситуацію погроз в Інтернеті щодо розповсюдження моїх інтимних фото та вимагання?

4 група

Що я можу зробити, якщо дізнаюся, що хтось розповсюджує мої інтимні фото або фото моїх друзів чи однокласників?

Презентація обговорення

1 група презентує протягом 1 хв

Запитайте у класу чи є ще ідеї?

Узагальнювальний текст

Про це також можуть свідчити: прохання перейти у більш секретний формат спілкування: через додаток у телефоні замість соціальних мереж; дуже швидкий розвиток відносин – приділяють вам неочікувано багато уваги; перехід до розмов про секс після нетривалого знайомства; надсилання свої інтимних фото чи прохання до вас надіслати такі фото; обурення вашою відмовою надсилати такі фото. Якщо людина щира у своєму ставленні до вас, то вона не буде змушувати вас робити те, чого ви не хочете; прохання тримати ваше спілкування в секреті; людина пропонує онлайн дзвінок, але ж каже, що у неї зламана чи відсутня камера.

Підказка психологу: зізнання в коханні після короткого терміну спілкування; відмова від спілкування по телефону; активно цікавиться вашими особистими проблемами у відношеннях з батьками, однолітками, коханими та ін.

2 група презентує протягом 1 хв

Запитайте у класу чи є ще ідеї?

Узагальнювальний текст

Спілкування з незнайомцями в Інтернеті може завжди нести небезпеку, тому краще спілкуватися зі знайомими вам у реальному житті людьми. Також ви можете закрити від незнайомців свою сторінку у соціальних мережах та список друзів; не пишіть заклад освіти в якому навчаєтесь; не надсилайте незнайомцям з Інтернету і у приватних повідомленнях свою адресу та номер телефону.

Перевіряйте все, що ви надсилаєте знайомим та незнайомим людям, все, що ви публікуєте в Інтернеті за допомогою запитання-тесту «Білборд»: «Чи готовий (ва) я побачити цю інформацію/фото на білборді або стінах біля входу мого закладу освіти?» Ще існує тест «светру»: «Чи одягну я в заклад освіти светр, на якому надруковані ці фото?»

Окрім того, проаналізуйте свою сторінку: злочинці часто обирають дітей, які публікують відверті фото чи фото, хочуть здаватися дорослішими, ніж насправді.

3 група презентує протягом 1 хв.

Запитайте у класу чи є ще ідеї?

Узагальнювальний текст

У випадку Інтернет-погроз слід припинити листування; не надсилати фото чи гроші і тим більше не зустрічатися із злочинцем у реальному житті; зробити копію всього листування; звернутися до довіреного дорослого (рідних, вчителя, шкільного психолога чи соціального педагога закладу освіти); звернутися разом у поліцію. Якщо потрібна допомога, та важко розповісти дорослим, то звернутися на дитячу гарячу лінію 116111.

Важливо повідомити в поліцію як для власного захисту, так і для захисту ваших однолітків. Адже злочинці завжди ведуть спілкування з багатьма підлітками, та не у всіх вистачає сміливості це припинити і попросити про допомогу. тому деякі діти надсилають ще більше інтимних світлин, перераховують гроші чи погоджуються на зустрічі.

4 група презентує протягом 1 хв.

Запитайте у класу чи є ще ідеї?

Узагальнювальний текст

Якщо ви дізналися, що ваші приватні зображення хтось поширює в Інтернеті, потрібно негайно зробити принтскрін тих сторінок, де розміщені світлини. Потім потрібно звернутися до дорослого, якому ви довіряєте, це може бути старший брат/сестра/батьки, вчитель, психолог закладу освіти або будь-яка інша доросла людина. Звернутися разом до служби підтримки відповідальної соціальної мережі з проханням видалити ці матеріали. Зв'язатися з батьками дитини, яка розповсюджує ці зображення, із проханням зупинити поширення фото та видалити їх зі всіх пристроїв. Краще у цей час не користуватися соціальними мережами. Якщо ситуація вирішується важко, то звертайтеся до закладу освіти, де вчиться дитина, яка розповсюджує фото або до поліції/кіберполіції/дитячої поліції. [6]

5. Заключення (7 хв)

Мета: підвести підсумки заняття.

Запитайте, чи є у дітей запитання щодо цієї теми.

Попросіть їх висловити одну головну думку, якою вони можуть узагальнити це заняття.

Подякуйте за активну участь та цікаві ідеї. Нагадайте ще раз про використання тесту «Білборд», коли вони публікують або надсилають будь-яку інформацію, фото чи відео³.

Заняття для учнів 9-11 класів **STOP- SEXTING!**

Мета: сформувати в учнів уявлення про актуальні ризики в Інтернеті, пов'язані з надсиланням власних інтимних фото.

Обладнання: аркуші А4, фломастери, картки з ситуаціями, ноутбук.

Загальна тривалість: 1 год 20 хв.

Хід заняття

1. Вступ. Вправа «Привітання» (5 хв)

Мета: вітання учасників, повідомлення теми заняття, створення доброзичливої атмосфери.

Доброго дня! На сьогоднішньому занятті ми з вами будемо говорити про спілкування в Інтернеті. І тема нашого заняття «**STOP- SEXTING!**»

Дана тема є актуальною на сьогоднішній день не лише на нашому занятті, а й в усьому світі. Але спочатку ми з вами виконаємо вправу, яка дасть змогу привітати одне одного та розповісти про свої інтереси.

Розпочнемо наше заняття з привітання та створення доброзичливої атмосфери. Вітаємо одне одного, починаючи зі слів: «Доброго дня! Мене звати я люблю займатися в Інтернеті (*не люблю грати в ігри...*)»

Коли всі висловилися, проводимо обговорення:

- Які почуття у вас виникли під час виконання вправи?

- Чи легко було розповісти про свої захоплення в Інтернеті?

³<http://interactive.ranok.com.ua/theme/contentview/ranok-yrok-stop-sexting/ranok-yrok-stop-sexting/ranok-yrok-stop-sexting/rozrobka-shklnogo-yroky-na-temy-bezpeki-pdltkv-vd-seksyalnih-rizikv-v-merezh-nternet>

- Що було приємніше говорити про себе чи слухати інших?

2. Вправа « Асоціація» (10 хв)

Мета: визначити поінформованість учнів з питань секстингу та онлайн-грумінгу.

Учням пропонується розділитися на 2 групи за зразком (День-Ніч)

Кожній групі роздаються аркуші А4 на яких потрібно зобразити асоціації, пов'язані зі словами секстинг та онлайн-грумінг (у вигляді малюнків, окремих образів, фраз чи чіткого пояснення)

Кожна група має можливість представити свою роботу. Так ми з'ясуємо ступінь поінформованості учнів із даної проблеми.

Групове обговорення результатів вправи.

3. Інформаційне повідомлення секстинг та онлайн-грумінг (5 хв)

Мета: ознайомити учнів з поняттям секстинг та онлайн-грумінг.

Секстинг - це обмін власними фото/ відео/ текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж. [11]

У сучасному суспільстві на жаль секстинг стає все більш популярним серед підлітків.

Будь-яка дитина може надіслати своє зображення, якщо в неї є пристрій з камерою та доступ до Інтернету. На перший погляд, це може здаватися жартом, проте наслідки такого вчинку для дитини дуже небезпечні. Дуже часто підлітки потрапляють в тенети незнайомих з якими знайомляться через соціальні мережі. Спочатку такі знайомства не викликають ніяких підозр і коли незнайомиць просить надіслати своє фото дівчинка чи хлопчик робить це залюбки не задумуючись про подальші наслідки. Але знайомства та стосунки бувають різні, а їх фінал - тим більше!. Одні дійсно зацікавлені вашим спілкуванням, а інші можуть використати ваші фото та відео для залякування вас та шантажу.

Дуже часто світлини та непристойне відео потрапляють в Інтернет, де швидко й безконтрольно розповсюджуються між користувачами у соціальних мережах та чатах, що й призводить до **кібербулінгу**.

Запитання до учнів:

- Хто пригадає, що ми називаємо кібербулінгом? (відповіді учнів)

Кібербулінг - форма переслідування дітей і підлітків з використанням цифрових технологій.

4. Вправа « Ситуація» (10 хв)

Мета: обговорення ситуацій щодо викладення в соціальні мережі інтимних фото.

Трапляється, що юнаки та дівчата створюють в соціальних мережах групи з непристойними назвами, куди з помсти викладають інтимні світлини своїх колишніх коханих.

Учням пропонується розглянути та обговорити ситуацію.

Ситуація 1

Пара зустрічалася на відстані і дівчина регулярно ділилася своїми інтим-фото. Коли у них почалися сварки. Хлопець почав шантажувати дівчину тим, що викладе

ці фото в інтернет, а коли вона наважилася та розірвала ці стосунки, він надіслав ці фото її батькам.

- *Що робити дівчині в даній ситуації?*

Ситуація 2

Дівчині дуже подобався один хлопець, і вона всіляко намагалася привернути до себе його увагу. Одного разу вона вирішила надіслати йому кілька відвертих фотографій. Він явно не був зацікавлений в ній. Тому просто поділився цими фото з друзями. Які в свою чергу, скинули фото в групу міста і різні соцмережі.

- *Що робити дівчині в даній ситуації?*

На жаль, нині випадки підліткового секстингу - сумна реальність для України, і діти все частіше потрапляють в ситуації, коли їх фото безконтрольно розповсюджується.

Діти часто не розуміють зв'язку між реальним та віртуальним життям, а також не знають про наявність ризиків, зумовленим секстингом.

5. Вправа «Ризики зумовлені секстингом» (10 хв)

Мета: обговорити учнями ризики зумовлені секстингом.

Учні висловлюють свої думки, а психолог їх записує на дошці.

- знущання й глузування однолітків (однокласників);
- агресивне переслідування в учнівському колективі;
- травмування психіки переслідуваного;
- недовіра до оточуючих;
- втеча з дому;
- спроби суїциду;
- подальші проблеми у побудові стосунків у майбутньому;
- перешкода для самореалізації у дорослому житті (*під час подальшого навчання чи пошуку роботи, адже більшість сучасних компаній шукають підтвердження інформації про кандидата на роботу в Інтернеті*).

Психолог

Отже, ми з вами визначили ряд ризиків, які можуть бути зумовлені секстингом.

Так, ризиків багато, але більшість підлітків вважають, це один із способів виявлення довіри в романтичних стосунках чи прояв флірту, бажання подобатися, викликати захоплення.

Однак є й інші випадки, коли підлітків змушують виготовляти та надсилати такі світлини.

6. Інформаційне повідомлення «онлайн-грумінг» (20 хв)

Мета: визначити поняття «онлайн-грумінг».

Онлайн-грумінг - це побудована в мережі Інтернет дорослим/групою дорослих осіб довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою отримання її інтимних фото/відео та подальшим її шантажуванням про розповсюдження цих фото. Це робиться з метою отримання грошей, більш інтимних зображень чи навіть примушу-

вання до особистих зустрічей. Зазвичай злочинці, або злочинні угруповання реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків чи налагоджують контакт із здобувачами освіти в онлайн іграх, через електронну пошту та ін. Вони можуть додаватися дитині у друзі, розсилати особисті повідомлення, переглядати сторінки дітей, і шукати серед них таких, яким бракує любові та турботи вдома. Такі діти можуть писати у себе на сторінці у соціальній мережі «мене ніхто не любить, навіщо я народився / народилася» або « мені дуже самотньо». Протягом деякого періоду злочинець веде листування з дитиною, будуючи довірливі стосунки. А з часом отримує від неї трохи більш відверті світлини, ніж дитина зазвичай розміщує у себе на сторінці. Далі злочинець починає вимагати більш інтимні фото/відео, гроші або особисті зустрічі, погрожуючи надіслати ці фото батькам дитини та всім її друзям, а також розмістити їх біля закладу освіти. На жаль, такі злочини все частіше трапляються в Україні. [6]

- Що ж робить підліток, як що вже потрапив в таку складну ситуацію? (*відповіді учнів*)

Потрапивши в таку складну ситуацію, більшість дітей відчують самотність, відчай та безвихідь, тому погоджуються на всі умови кривдника. Положення дитини ускладнюється ще й тим, що їй важко та соромно зізнатися у такому вчинку дорослим, хоча саме їхня участь важлива для вирішення цієї проблеми, адже через таке психологічне пригнічення та страх дитина більшість випадків онлайн-грумінгу залишаються прихованими й не доходять до слідчих органів, хоча це тяжкі злочини (вимагання та примус до вироблення дитячої порнографії) і законодавство України передбачає за це кримінальну відповідальність.

Перегляд відеороликів «Випадки онлайн-грумінгу»

Режим доступу: <https://youtu.be/b-gaa9ZI2JE>

Дослідження Національної спільноти показали, що в Україні на сьогодні 3058630 дітей у віці від 11 до 18 років надсилають свої оголені фото. З них кожна друга дитина (55%) надсилає свої фото друзям, кожна третя (33%) ділиться цими матеріалами з людьми, яких вона знає лише з Інтернету. З січня 2017 по червень 2018 року на дитячу гарячу лінію в Україні звернулися 2 627 дітей щодо секстину, а проблема онлайн-грумінгу хвилювала 1047 дітей.

- А що ж робити, якщо ви уже потрапили в таку складну ситуацію?

7. Вправа «Дай відповіді на 10 запитань» (15 хв)

Я пропоную вам відповісти на 10 запитань пов'язаних з даною проблемою (*учні відповідають на запитання з подальшим роз'ясненням кожного питання*)

1. Що робити, якщо мене просять надіслати інтимні фото чи відео?
2. Що робити, якщо я відправив комусь оголені фото чи відео?
3. Що робити, якщо людина, яку я знаю тільки онлайн, вимагає у мене відео дзвінок чи зустріч офлайн?
4. Що робити, якщо мене шантажують надісланими раніше фото чи відео?
5. Чи можу я зайнятися секстингом зі своїм хлопцем/дівчиною?
6. Як видалити небажане фото в Інтернеті?
7. Як зупинити шейків, що створили профілі і завантажують туди мої фото?
8. Як захисти свою сторінку від кіберзлочинців?

9. Що робити, якщо мені надсилають інтимні фото?
10. Що варто знати про налаштування приватності у соцмережах та месенджерах?

Обговорення відповідей учнів.

8. Підсумок заняття (5 хв)

Мета: підбити підсумки заняття.

На перший погляд, обмін інтим-контентом здається невинним заняттям, адже в гармонійних стосунках не має бути якихось секретів одне від одного та холодної скутості. Але стосунки, як ми бачимо, бувають різні, а їх фінал - тим більше!

Тому перш ніж натиснути кнопку «**НАДІСЛАТИ**» задумайтесь ось над чим: «А чи готовий (-а) я?»

Адже рішення, прийняті на емоціях - точно не є абсолютно правильними, тим більше, якщо на них впливає алкоголь або навіть невеликий тиск і вмовляння. Будьте обачними та бережіть себе!

Заняття для батьків учнів Секстинг. Безпека дитини в мережі Інтернет. Дозвілля

Мета: формувати в батьків учнів поняття про принципи безпечної поведінки в мережі Інтернет; підвищити рівень поінформованості учасників про секстинг; показати необхідність планування дозвілля дітей; розширити спектр дозвіллевої діяльності.

Завдання:

- визначити основні види небезпек, які можуть очікувати дітей у мережі;
- ознайомити учасників із поняттям «секстинг»;
- сформувані навички безпечного Інтернету;
- розвивати культуру поведінки та спілкування в Інтернеті;
- визначити основні види дозвілля.

Обладнання: папір формату А-1, маркери, ватман, фліпчарт, проектор, екран, слова для складання правил роботи в Інтернеті, роздруковані на кольорових аркушах і розрізані (кількість правил співпадає з кількістю груп, на які можна поділити учасників тренінгу), ватмани, клей, скотч, вирізки з журналів та газет.

Загальна тривалість: 1 год 50 хв.

Хід заняття

1. Вступ (2 хв)

Мета: повідомлення теми заняття.

Сьогодні ми з вами поговоримо про секстинг, як сучасну загрозу для дитини, навички безпечної поведінки користування Інтернетом, планування дозвілля дітей.

2. Вправа «Знайомство» (5 хв)

Мета: знайомство учасників, налаштування на позитивну взаємодію у групі, виявлення рівня активності у користуванні Інтернет-ресурсами.

Учасникам пропонується по черзі назвати своє справжнє ім'я та ім'я (нік), яким вони користуються у мережі Інтернет (у соціальних мережах, блогах, чатах і т.п.).

Обговорення:

Чи в багатьох відрізняється справжнє ім'я від імені, яким ви користуєтесь в мережі? Чи пов'язані між собою ці два імені? Як?

3. Вправа «Правила роботи в мережі Інтернет» (8 хв)

Обладнання: слова для складання правил роботи в Інтернеті, роздруковані на кольорових аркушах і розрізані (кількість правил співпадає з кількістю груп, на які можна поділити учасників заняття).

Всі учасники отримують окремі слова на кольорових аркушах паперу. Завдання – створити групу за кольором і зібрати правила роботи в мережі зі своїх слів.

Приклади:

1. Ніколи не відвідуйте підозрілі та незнайомі вам сайти.
2. Не викладай у мережі особисті дані і дані своїх близьких, фотографії членів сім'ї, особливо дітей.
3. Відвідуйте Інтернет-ресурси та сайти лише з певною метою, безцільно «не блукайте» просторами всесвітньої павутини.

Після озвучування правил, учасникам пропонується їх обговорити та запропонувати власні, які б могли захистити їхніх дітей від кіберзагроз.

4. Вправа «Портрет дитини – користувача Інтернету та соціальних мереж» (15 хв)

Мета: створити портрет сучасного Інтернет-користувача, визначити доцільність діяльності дітей в мережі Інтернет, розгляд можливих ризиків і небезпек, які існують в мережі для дітей.

Обладнання: ватмани, маркери, клей, скотч, вирізки з журналів та газет.

Учасники об'єднуються у кілька груп і їм пропонується створити колаж – портрет сучасного Інтернет-користувача, який навчається у закладі освіти.

Презентація роботи груп.

Обговорення:

- Які риси характеру дітей бачимо з ваших портретів?
- Чи є у ваших користувачів інші хобі, інтереси, заняття?
- Активне користування Інтернетом допомагає дітям чи шкодить?

5. Вправа «Калейдоскоп» (10 хв)

Тренер ставить питання учасникам:

- Назвіть причини, за яких ви та ваші діти користуєтесь Інтернетом;
- У яких соціальних мережах та месенджерах Ви зареєстровані? У яких ваші діти?
- Чи спілкуєтесь Ви з незнайомцями в мережі? Ваші діти?
- Чи був у вашої дитини якийсь неприємний випадок у закладі освіти, який відбувся особисто з нею, пов'язаний з Інтернетом?
- Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що Інтернет – це вільний простір, у якому можна робити все, що забажаєш?
- Як Ви вважаєте, чи шкодить Інтернет вашому здоров'ю? Чому? А здоров'ю ваших дітей?

Обговорення:

Які висновки можемо зробити, прослухавши відповіді групи?

6. Обговорення «Як правильно і безпечно користуватися Інтернетом» (10 хв)

Мета: обговорити з учасниками небезпеки, які існують в мережі Інтернет, сформувати в них критичне ставлення до інформації та до різних видів онлайн діяльності.

Обладнання: маркери, ватман.

Тренер пропонує учасникам подумати і дати відповідь на запитання:

- Чи є небезпеки в Інтернеті? Які саме?

Усі відповіді записуються на ватмані або на дошці.

Після цього тренер повертається до колажів з попередньої вправи і пропонує подумати: чи може користувач наразити на небезпеку когось ще, окрім себе (родичі, друзі, однокласники)? Як саме?

Потім на обговорення виносяться наступні запитання:

1. Що є особистою інформацією?
2. Як необхідно поводити себе в Інтернеті, щоб не наразитися на небезпеки?
3. До кого б ви звернулися якби потрапили у якусь неприємну ситуацію в Інтернеті?

Інформація для тренера:

Інтернет є важливим інструментом для особистого спілкування. Проте ним можуть також зловживати, наприклад, використовувати для розсилання комп'ютерних вірусів і небажаної пошти, отримання інформації особистого характеру для крадіжок, шантажу, переслідувань, розповсюдження і залучення до порнографії, інформування про сайти, небезпечні для дітей, наприклад, про секти, наркотики та їх виготовлення, суїциди, різні види насильства. Ось чому важливо бути обізнаним з питань інформаційної безпеки.

До особистої інформації належать імена та адреси, а також інша інформація, що стосується дітей, зокрема номер мобільного телефону, адреса закладу освіти, місце проживання. До особистої інформації відносять також інформацію про роботу батьків, їх заробітки, наявність техніки, коштовностей та грошових заощаджень вдома або на рахунках.

7. Інформаційне повідомлення «Секстинг» (5 хв)

Мета: ознайомити батьків із поняттям «секстинг».

Однією з небезпек в Інтернеті для дітей є секстинг.

Секстинг — це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж. Секстинг стає все більш популярним серед підлітків. Будь-яка дитина може надіслати своє зображення, якщо в неї є пристрій з камерою та доступ до Інтернету. На перший погляд, це може здаватися жартом, проте наслідки такого вчинку для дитини дуже небезпечні. Навіть якщо фото не були опубліковані та залишаються таємницею, дитина постійно перебуває в надзвичайно пригніченому стані: переживає, що її приватні світлина побачать та опублікують сторонні люди, що вона стане об'єктом знущань з боку однолітків.[2]

Положення дитини ускладнюється й тим, що їй важко та соромно зізнатися у такому вчинку дорослим, хоча саме їхня участь важлива для вирішення цієї проблеми. Однак дуже часто світлина та відео потрапляють в Інтернет, де швидко й безконтрольно розповсюджуються між користувачами (у соціальних мережах та чатах класу),

що призводить до кібербулінгу дитини (знущання й глузування через сучасні засоби комунікації), а потім і до агресивного переслідування в учнівському колективі, виникнення проблем у загальному навчальному процесі. Трапляється, що юнаки та дівчата створюють в соціальних мережах групи з непристойними назвами, куди з помсти викладають інтимні світлини однолітків. Такі дії призводять до травмування психіки дитини, підривають її довіру до оточуючих, створюють проблеми в побудові стосунків у майбутньому, можуть стати причиною втечі з дому та спроб покінчити життя самогубством. Окрім того, секстинг може стати серйозною перешкодою для самореалізації у дорослому житті (під час навчання чи пошуку роботи), адже більшість сучасних кампаній шукають підтвердження інформації про кандидата також в Інтернеті та соціальних мережах. Повністю ж видалити будь-яку інформацію, розповсюджену в мережі, практично неможливо. Крім того, ці фото можуть потрапити на сайти з дитячою порнографією. На жаль, нині випадки підліткового секстингу — сумна реальність для України, і діти все частіше потрапляють в ситуації, коли їх фото безконтрольно розповсюджуються. Діти часто не розуміють зв'язок між реальним та віртуальним життям, а також не знають про наявність ризиків, зумовлених секстингом. Для попередження та вирішення цієї проблеми необхідна співпраця батьків, вчителів, дітей та навіть поліції. Також батьки мають знати, як правильно діяти в такій ситуації, адже зазвичай наша перша реакція — прохання (або вимога) показати телефон та зроблені дитиною інтимні світлини й подальше наполягання на негайному їх видаленні. Зауважте, що саме в такий спосіб дорослі лише ускладнюють проблему: поперше, перегляд інтимних світлин завдає ще одну травму дитині (адже для неї це великий сором), а по-друге, так ви знищуєте всі докази, якими може скористатися поліція у випадку розслідування (між тим, самі світлини все одно продовжують мігрувати Інтернет-простором). Як тільки ви дізнались про ситуацію секстингу від дитини - підтримайте її, не критикуйте і не осуджуйте. Разом зверніться до служби підтримки соціальної мережі, щоб вони видалили матеріал. Поговоріть з батьками дитини, яка розповсюджує такі фото- чи відео, щодо видалення матеріалів на всіх носіях та сайтах. Якщо ситуація вирішується складно, то зверніться разом з дитиною до поліції⁴.

8. Вправа «Вчимося безпечній поведінці» (15 хв)

Мета: ознайомити учасників із правилами безпечної поведінки.

Тренер пропонує групам (на цьому етапі склад груп можна змінити) ознайомитися з інформаційними листами.

Завдання груп – ознайомитися з матеріалами, обговорити їх і зробити свої висновки, які потрібно представити на загал. (Додаток 6)

9. Вправа «Уважне батьківство» (15 хв)

Мета: надати батькам інформацію про те, як зробити безпечним Інтернет для підлітка, нагадати, що контроль безпеки дітей в Інтернеті – це завдання батьків.

Обладнання: фліпчарт, маркери, проектор, екран.

Хід вправи

⁴ Дьякова Анастасія, Касілова Аліна, Кликова Поліна. Створюємо онлайн-простір разом з дітьми: довідник щодо безпечного Інтернету. Електронний ресурс: <https://stop-sexting.in.ua/>

Тренер наголошує на тому, що на сьогодні загроза порушення прав дитини може йти від соціальних мереж. І зараз ми з вами поговоримо, як зробити Інтернет безпечним.

Діти починають користуватися Інтернетом уже з наймолодшого віку. Із цим пов'язано багато позитиву (доступ до знань, інформації, розваг, можливість реалізувати суспільні контакти, комунікація тощо), але користування мережею без контролю батьків та без відповідних знань може бути небезпечним. Звертає увагу на те, що у зв'язку з повною доступністю Інтернету освіта щодо безпеки онлайн та контроль безпеки дітей в інтернеті – це завдання батьків.

Мозковий штурм «Що таке уважне батьківство?»

Відповіді записуються на фліпчарті.

Важливо згадати:

- побудова стосунків з дитиною;
- розмови з дитиною, вислуховування дитини;
- інтерес до дитини (її почуттів, мрій, ідей тощо);
- спостереження за дитиною, спроба зрозуміти її поведінку;
- реагування на потреби дитини;
- реагування в ситуації загрози.

Перегляд відео кампанії «Уважні батьки» Фундації «Даємо дітям силу»
https://youtu.be/QYZQ_KifvgY

Обговорення фільму

- Що у фільмі привернуло вашу увагу?
- Чому дівчина піддалася спокушанню?
- У чому полягає маніпуляція з боку кривдника?
- Як дівчина почувалася у стосунках із кривдником?
- Як поводитися батьки дитини?
- Що могли зробити батьки, щоб уникнути цієї ситуації?

У залежності від активності групи тренер збирає та коментує думки учасників (найважливіші моменти записує на фліпчарті) або сам підсумовує. Важливо, щоб прозвучали такі тези:

1. Дівчина почувалась самотньою У потоці щоденних справ та обов'язків часом легко прогавити сигнали, які свідчать про те, що в житті дитини відбувається щось тривожне чи складне, або що вона відчувається самотньою. Буває, що дорослі легко-важно ставляться до проблеми дитини в той час, коли вона її глибоко переживає. У фільмі батьки присутні – відвозять дітей до закладу освіти, разом їдять, ходять на прогулянки. Але не помічають, що у дівчини є проблеми з ровесниками чи сумніви щодо зовнішнього вигляду, та не підтримують її.

2. Кривдник використав потреби дитини для маніпуляції. Кривдник виявив потреби дитини (в ході побудови стосунків, а можливо, проглядаючи інформацію про дитину, доступну в мережі) та використав її в маніпуляції, граючи роль друга, людини, яка розуміє проблеми, знаходить час на розмову про них та пропонує підтримку.

3. Дівчина повірила кривднику. Типовий початок маніпуляції дитиною в мережі – здобуття її довіри, а потім ізолювання від найближчого оточення (батьків, друзів). Довіра до кривдника та потреба контакту з ним призвела до того, що дівчина наважилася відправити йому свої інтимні фотографії – це чергова типова фаза спокушання.

4. Дівчина відчувала страх і не знала, що робити з шантажем. Часто після отримання від дитини еротичних матеріалів кривдник вимагає наступних матеріалів або зустрічі з метою сексуального використання. У дітей це викликає страх і почуття безвиході. Багато з них не можуть відповідно відреагувати, а з почуття сорому та страху бояться повідомити про це батькам. На закінчення дискусії тренер звертає увагу на те, що фільм представляє найбільш типовий, але не єдиний можливий сценарій спокушання. Підкреслює, що спокушання часто супроводжується брехнею кривдника щодо свого віку та намірів, вдаваною увагою до потреб і проблем дитини, розмовами на тему сексу, проханням зберігати стосунки в таємниці, показом еротичних матеріалів, видурюванням фотографій або шантажем чи погрозами задля отримання зображень чи зустрічі.

10. Вправа «Нааявні можливості» (15 хв)

Мета: показати необхідність планування дозвілля дітей, розширити спектр дозвілєвої діяльності, сформувати інформаційний банк щодо організації спільного дозвілля.

Обладнання: папір формату А-1, маркери.

Хід вправи

Тренер об'єднує учасників у три мікрогрупи й дає їм завдання: спираючись на наявні в селі, місті чи поблизу (наприклад Гадячі, Полтаві) можливості щодо організації дозвілля, скласти на аркуші паперу А-1 якнайповніший перелік можливих видів дозвілєвої діяльності.

Кожна мікрогрупа працює за своїм напрямом:

- організоване дозвілля;
- сімейне дозвілля;
- індивідуальне дозвілля.

Після підготовки відбувається презентація групової роботи та обговорення.

Запитання для обговорення:

- Чи всі види дозвілєвої діяльності, запропоновані групами, ви використали б? Чому?
- Як ця вправа може допомогти в подальшій організації вільного часу ваших дітей?

Тренер акцентує увагу на тому, що альтернативою комп'ютерним іграм, Інтернету, телебаченню є організація корисного дозвілля щодня. Тренер пропонує батькам обмінятися досвідом щодо того, які є улюблені варіанти організації вільного часу в сім'ях.

Матеріали фіксуються на фліпчарті.

До уваги тренера!

У випадку, коли розмови розвиватиметься мляво, тренер може запропонувати вправу «Жива анкета». Він просить підняти руки тих, хто погоджується з цим висловом. Наприклад, хто грає в лото? Хто під час прогулянки пропонує ігри-спостереження за природою? Хто грає в настільні ігри тощо?

11. Рефлексія заняття (10 хв)

Мета: підвести підсумки заняття, отримати зворотній зв'язок від учасників. Учасники по черзі висловлюють свої думки та враження від заняття, зазначають, що було для них корисним.

Заняття для педагогів Запобігання та протидія секстингу

Мета: підвищити рівень професійної компетентності педагогічних працівників з питань запобігання та протидії проявам секстингу.

Завдання:

- опрацювати поняття «секстинг», «сексторшен», «онлайн-грумінг»;
- розглянути можливі ризики і небезпеки, що існують в мережі Інтернет для здобувачів освіти;
- проаналізувати прояви та наслідки секстингу;
- сформувати навички ідентифікації постраждалих від секстингу;
- опрацювати алгоритми виявлення, реагування та перенаправлення дітей, що постраждали від явища секстингу;
- сформувати вміння надавати підтримку учасникам освітнього процесу;
- сформувати усвідомлення важливості командної співпраці учасників освітнього процесу для досягнення ефективних результатів.

Обладнання: фліпчарт, маркери, кольоровий папір (жовтий, зелений, синій), ватмани А1- 3 шт, фломастери.

Тривалість: 65 хв.

Хід заняття

1. Вступ (2 хв)

Мета: повідомлення теми заняття.

Доброго дня, шановні учасники заняття. Сьогодні ми з вами тут для того, щоб обговорити важливу тему - «Запобігання та протидія секстингу».

Для сучасних дітей та підлітків мережа Інтернет – це не просто віртуальна реальність, а повноцінна частина їхнього життя, де вони навчаються, спілкуються, вибудовують відносини та відчувають себе частиною спільноти. Проте саме Інтернет все частіше стає джерелом сучасної небезпеки для дітей, наслідки якої не обмежуються втратою грошей чи особистих паролів у соціальних мережах, а можуть коштувати дитині здоров'я та майбутнього.

2. Вправа «Щоб говорити правду» (5 хв)

Мета: дати можливість учасникам, які вже знайомі і були разом упродовж певного часу, дізнатися один про одного щось нове.

Учасники по черзі повідомляють про себе чотири твердження. Три з них - правильні, одне - неправильне. Інші учасники, які слухають повідомлення, занотовують те, що вони вважають неправильним твердженням. Після того, як усі повідомлення зроблено, учасники порівнюють свої здогади. Під час цієї вправи інколи трапляються справжні сюрпризи.

Привітайте один одного оплесками.

3. Інформаційне повідомлення (8 хв)

Мета: дати визначення поняттю «секстинг», «сексторшен», «онлайн-грумінг».

Інтернет для наших дітей є невід'ємною частиною найближчого оточення. Вони швидко орієнтуються у віртуальному просторі, відкривають власні способи долучатися до новітніх можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, визначають свої уподобання, розвивають нові потреби. Часто усе це залишається поза увагою дорослих.

Проблема полягає в тому, що діти у своєму природному прагненні освоїти навколишнє середовище стикаються з небезпекою у віртуальному світі.

У чому ж головні небезпеки Інтернету? Чим віртуальне Інтернет- середовище відрізняється від реального? Як впливає на дітей, як змінює їх спілкування? Від яких небезпек дорослі мають застерегти дитину, як допомогти й навчити захищати себе?

Ці запитання хвилюють батьків. Отже, учителі мають бути компетентними, адже саме в педагога шукають поради схвильовані дорослі при зіткненні з невідомими їм реаліями віртуального життя.

Однією із найгостріших проблем взаємодії дитини з Інтернетом є небезпека зіткнення з таким явищем, яке називають секстинг.

Секстинг — це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.[2]

З січня 2017 по червень 2018 дитяча гаряча лінія в Україні отримала 35 534 дзвінків. Третина з усіх звернень - а це понад 11,4 тисячі дзвінків - стосувалися небезпек для дітей у мережі. 2627 дітей мали проблеми із секстингом.

Найчастішими негативним наслідками секстингу є поширення інтимного контенту без згоди власника, що часто призводить до кібер- чи звичайного булінгу, шантажу та здирництва.

Сексторшен – це налагодження незнайомцями довірливих стосунків в Інтернеті з метою отримання приватних матеріалів, шантажування ними та вимагання грошей чи додаткових матеріалів. Професійні злочинці оперують у соцмережах та месенджерах, а також у мережевих іграх. Жертвою сексторшену можна стати у будь-якому додатку чи онлайн платформі, через які можна надсилати фото та відео. [2]

Онлайн-грумінг — це побудова дорослим/групою дорослих осіб довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою сексуального насильства онлайн чи у реальному житті. Зазвичай злочинці (або злочинні угруповання) реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків чи налагоджують контакт із здобувачами освіти в онлайн іграх, через електронну пошту та ін. Діти можуть знати або не знати, що спілкуються з дорослими. Злочинці можуть додаватися дитині у друзі, розсилати особисті

повідомлення, переглядати сторінки дітей і шукати серед них таких, яким бракує любові та турботи вдома⁵.

4. Мозковий штурм «Які причини у дітей надсилання інтимних фото?» (10 хв)

Мета: визначити причини у дітей надсилання інтимних фото.

Шановні вчителі, як ви вважаєте, які причини у дітей надсилання інтимних фото?

Відповіді учасників записуються на фліпчарті.

Обговорення

Більшість підлітків, котрі займаються секстингом, роблять це для вираження сексуального потягу. Зазвичай ідеться про юні пари, які ще не готові до дорослого життя, але вже відчують довіру одне до одного й сексуальний потяг.

Причини:

- доступність гаджетів;
- брак уваги з боку дорослих;
- бажання отримати компліменти та самоствердитися;
- через особливість підліткового віку;
- брак знань щодо можливих наслідків віртуальних стосунків;
- цікавість до того, як виглядає тіло приятеля або своє власне;
- вираз сексуального бажання - таке найчастіше відбувається в підліткових парах;
- намагання відчувати себе дорослим, привернути до себе увагу;
- тиск однокласників, своєрідна мода на подібні дії.

5. Вправа «Книга безпеки» (10 хв)

Мета: навчити педагогів правильному підходу до пошуку шляхів захисту дитини в ситуації секстингу.

Хід вправи

Учасники об'єднуються в три підгрупи (за кольорами: жовтий, зелений, синій). Кожна підгрупа повинна подумати і дати відповіді на запитання:

- Що повинні робити педагогічні працівники з учнями в ситуації виникнення секстингу?

Учасники озвучують напрацьовані рекомендації, ведучий записує на плакаті, який оформлений у вигляді «Книги безпеки».

Педагогічним працівникам у таких випадках треба пам'ятати, що дитина перебуває під страшним тиском і відчуває величезний сором.

Рекомендації:

- **Підтримайте дитину.** Дитину обов'язково потрібно підтримати психологічно, поговоривши наодинці, якщо про цей випадок Ви дізнались від учнів чи колег. Якщо до вас звернулась сама дитина, то так само підтримайте її, зауважте, що Вам цінна її довіра.

⁵ Анастасія Дьякова - радниця з питань безпечного Інтернету для кожної дитини при Віце-прем'єр-міністрі - Міністрі цифрової трансформації України, координаторка програм із захисту дітей від насильства, засновниця освітнього проекту #stop_сехтинг Тамара Береговська - радниця міністра, Міністерство освіти і науки України Аліна Касілова - менеджерка навчальної діяльності проекту #stop_сехтинг, психологиня Поліна Кликова - керівниця проекту.

- **Розробіть покроковість дій.** Обговоріть разом з дитиною та її батьками покроковість ваших дій:

Для збереження доказів порадьте дитині зробити скріншот переписки, де вона надсилає матеріал та тих повідомлень, де в неї вимагають додаткові фото/відео чи гроші. З цими доказами варто звернутись до адміністрації онлайн-ресурсу з проханням видалити фото та до правоохоронних органів.

Порадьте дитині видалити фото із переписки в соцмережі, месенджері чи на форумі – обов'язково з поміткою “видалити для всіх учасників чату”, якщо це можливо. Так є можливість позбавити шантажиста «першоджерела», однак залишається ризик, що фото вже завантажені на його телефон. Якщо фото є у доступі учнів, то вчитель має попросити видалити їх з усіх пристроїв і хмаросховищ.

- **Звернутися до правоохоронних органів**

Порекомендуйте батькам дитини звернутися до правоохоронних органів із доказами листування та шантажу для притягнення злочинця до відповідальності.

6. Вправа «Будинок» (25 хв)

Мета: закріпити знання педагогічних працівників про секстинг, сформувані вміння надавати підтримку учасникам освітнього процесу.

Ведучий об'єднує учасників у три мікрогрупи й дає їм **завдання:** заселити будинок (*намалювати будинок на ватмані*) за поданим зразком: **(Додаток 7)**

- фундамент – написати поняття, що таке секстинг;
- основна частина, цеглинки – форми і методи роботи з протидії секстингу;
- вікно – поведінка дітей, яка має викликати підозру;
- двері – як допомогти дітям в ситуації секстингу;
- сонечко – риси педагогів, які допомагають налагодити стосунки з дітьми;
- хмарки – риси педагогів, які заважають вибудовувати стосунки з учнями;
- дах – рекомендації учням «Як запобігти негативним та небезпечним наслідкам в Інтернеті».

На роботу відводиться 15 хв.

Після цього учасники презентують свої напрацювання.

Педагогам пропонуються рекомендації щодо роботи з дітьми, які зазнали насильства онлайн, в методичному посібнику (підрозділ 2.1.)

7. Рефлексія заняття (5 хв)

Мета: підвести підсумки заняття, отримати зворотній зв'язок від учасників. Учасники по черзі висловлюють свої думки та враження від заняття.

2.2. Рекомендації педагогічним працівникам щодо роботи з дітьми, які зазнали насильства онлайн

Деякі психічні, психологічні та соціальні стани сигналізують про те, що дитина переживає певний травматичний досвід та потребує допомоги. Це стосується, у тому числі, і небезпечної взаємодії як в онлайн, так і в офлайн режимі.

Важливо розуміти ознаки, за якими можна виявити дитину, що потрапила в халепу, задля своєчасного надання їй всебічної допомоги. [2]

Фізичні зміни:

- дитина виглядає невиспаною та на уроках чи перервах може засинати;
- скарги на головну біль чи біль у шлунку;
- швидка втрата ваги чи її набирання;
- помітні самоушкодження (порізи, глибокі подряпини, синці) на тілі. [2]

Психічні зміни:

- розсіяна увага дитини;
- тимчасова «втрата» пам'яті, коли дитина забуває свої дії чи слова;
- втрата відчуття часу;
- регресія поведінки – коли дитина поводить себе так, наче вона молодша за свій вік. [2]

Психологічні зміни:

- помітний страх чи нервовість дитини, коли вона перебуває у школі;
- також спостерігається нервовість чи злість під час використання гаджету;
- можуть бути агресивні прояви без явної на то причини;
- знижується якість навчальної діяльності, дитина може відмовлятися від усних відповідей. [2]

Соціальні зміни:

- дитина віддаляється від однокласників та тих, з ким більше часу проводила разом під час перерв;
- дитина виглядає депресивною - не комунікує з оточуючими, проявляє пасивність та не приймає участі у спільних обговореннях;
- може прогулювати школу посилаючись на погане самопочуття;
- спостерігається замкнутість та однотипові відповіді на питання від дорослих;
- батьки можуть скаржитись на те, що дитина зникає з дому;
- дитина різко видалила всі свої профілі у соціальних мережах;
- педагогічний працівник може помітити, що дитину зустрічають зі школи незнайомі йому люди. [2]

Для того, щоб впевнитись, чи дійсно дитина переживає важкий життєвий етап та потребує допомоги від дорослих, слід поговорити з нею.

Як говорити з дитиною, яка зазнала насильства онлайн

- **Старанно підбирайте час та місце.**

Виберіть місце, де дитині комфортно, або запитайте її, де вона хотіла би поговорити. Уникайте розмов в присутності того, хто може заподіяти шкоду дитині, психологічну у тому числі.

- **Заспокойте дитину тим, що ви поруч і дитина зараз знаходиться в безпеці.**
- **Слідкуйте за своїм тоном під час розмови.**

Якщо ви почнете розмову серйозним тоном, ви можете налякати дитину, і вона, швидше за все, дасть вам відповіді, які ви хочете почути, а не правду, яка з нею трапилась. Постарайтеся зробити розмову невимушеною - це дозволить дитині розслабитись.

- **Використовуйте звичні для дитини слова.**
- **Ставте відкриті питання.**

Наприклад, “Поділись, будь ласка, що викликало такі переживання у тебе?”. Тут дитина може розповісти і про свої дитячі історії, і поступово перейти до ситуації, яка трапилась.

- **Слухайте та чуйте.**

Дозвольте дитині розповідати у тому ритмі, як зараз їй хочеться.

- **Уникайте суджень та звинувачень.**
- **Використовуйте «Я» повідомлення.**

Замість «Як таке могло трапитись?» - «Я співчуваю, що тобі довелось таке пережити...»

- **Будьте терплячі.**

Пам’ятайте, що ця розмова може бути дуже страшною для дитини. Багато злочинців погрожують тим, що станеться щось страшне, якщо хтось дізнається про їхнє спілкування. Вони навіть можуть погрожувати фізичним насильством щодо дитини чи її близьких.

Як реагувати на сексуальне насильство над дітьми в Інтернеті

- Дитина, яка зіштовхнулась з онлайн ризиком потребує підтримки, без осуду чи критики.
- Не надавайте ситуації зайвого розголосу в закладі — не робіть із цього скандал чи публічне обговорення, оскільки це ще більше травмує дитину.
- Вирішення ситуації потребує включеності як адміністрації школи, так і батьків дитини.
- Для збереження доказів дитина, яка є постраждалою, має зробити скрін переписки, де видно, кому і коли були надіслані матеріали.
- Прибрати фото чи відео матеріали з мережі доволі непросто і важливо зупинити поширення такого контенту через видалення зображень: у діалогах дитини, яка поширила матеріали; у хмаросховищах, на пристроях, у діалогах та групах тих, хто їх зберіг собі (наприклад, учні класи); у соціальних мережах через звернення до адміністрації ресурсу.
- Якщо це не допомогло вирішити ситуацію – звернутись до правоохоронних органів. [2]

2.3. Рекомендації батькам щодо формування у дітей навичок протидії сексти-нгу та сексуальному насильству

Сексуальне насильство – найбільша травма для дитини. Кожен думає, що з «моєю дитиною такого не трапиться». І справді, «ніхто з моїх близьких на це не здатний». Так само думали і більшість тих, чії діти постраждали.

Сексуальне насильство над дитиною – це залучення дитини з її згоди або без згоди до сексуальних дій дорослим задля отримання останнім задоволення чи користі.

Сексуальне насильство може мати різні форми. Але незалежно від того, яким саме чином це відбулося, це – злочин.

Попереджувальні сигнали у поведінці дитини, що можуть вказувати на сексуальне використання:

- дитина уникає того, щоб залишатися наодинці з кимось із членів сім'ї;
- проявляє несподіваний страх перед якоюсь дорослою особою або не хоче з нею спілкуватися;
- відчуває незрозумілий страх щодо певних місць або людей;
- намагається розповісти про використання за допомогою натяків; наприклад, може сказати, що хтось попросив її зберігати таємницю, або з тривогою ставити запитання, що стосуються розпаду сім'ї чи того, що «тата можуть забрати з дому»;
- описує поведінку якоїсь дорослої людини, вказуючи на те, що ця людина намагається спокусити дитину з метою її сексуального використання;
- здається пригніченою, скаржиться на фізичні нездужання, які не мають медичного обґрунтування;
- має проблеми зі сном, наприклад, нічні страхи, безсоння;
- з'явилися нездужання, що вказують на сексуальне використання – наприклад, біль у районі піхви чи анального отвору;
- дитина не хоче ходити до школи або різко втрачає здатність концентрувати увагу, починаються проблеми з навчанням;
- починає поводити себе агресивно, трапляються спалахи гніву;
- проявляє нетипову сексуальну поведінку – публічна мастурбація, використання нових визначень для сексуальних дій або інтимних частин тіла, прояви невідповідних віку знань про сексуальну сферу, яких не було раніше;
- має труднощі при ходінні чи сидінні;
- раптово відмовляється перевдягатися до уроку фізкультури або після занять, пов'язаних із фізичною активністю;
- грає з іграшками або предметами у недоречно сексуальний спосіб;
- демонструє відчуження або, навпаки, надмірну нав'язливість;
- спостерігаються особистісні зміни, невпевненість;
- регресія до поведінки, характерної для молодшого віку (наприклад, нічне нетримання сечі);
- зміни у звичках харчування;
- поява секретності, уникнення соціальних контактів, загальна недовіра до людей; такі ознаки часто помилково тлумачать як прагнення дитини бути незалежною;
- сексуалізоване вираження прив'язаності до рідних та друзів;
- хватання за груди та геніталії дорослих, стягування з них одягу;
- з'явилися свідчення, що між дитиною та старшою людиною існує секретний зв'язок; особливо тривожною є поява у дитини подарунків, грошей;
- розповідає про сексуальне використання від третьої особи: «Я знаю одну дівчинку...»;
- саморуйнівна поведінка – вживання алкоголю, наркотиків, проституція, суїцидальні спроби, втечі з дому, надмірно часті нещасні випадки;

- демонструє загальну недовіру, страх перед дорослими певного типу (статі, віку, зовнішності);
- втрачає навички туалету (характерно для маленьких дітей), виявляє байдужість до своєї зовнішності, поганий догляд за собою, або, навпаки, нав'язливе миття (бажання «відмитися») (для старших);
- вживає запобіжні заходи, щоб важче було знімати одяг (багато пасків, декілька пар штанців одночасно тощо).

Сайти, які допоможуть батькам у сексуальному вихованні дітей:

<https://www.savechild.com.ua/bezpeka>; <https://savechild.com.ua/>

Тематичне відео для батьків:

<https://www.youtube.com/watch?v=7sc97HwbmFw&t=259s>

Шановні батьки! Перегляньте разом зі своєю дитиною мультиплікаційні фільми:

1. Мої правила безпеки.

Перший мультфільм – знайомство. В ньому ви познайомите дітей з головними героями та основними правилами безпеки.

<https://www.youtube.com/watch?v=ekvyngjka0k>

2. Кричи! Біжи! Розкажи!

Герої мультфільму розкажуть дітям як діяти в небезпечних ситуаціях. Наприклад, якщо хтось торкається їхніх інтимних частин тіла.

<https://www.youtube.com/watch?v=5mk59fy3lv0>

3. Безпечні та небезпечні дотики.

Мультфільм про правило дотиків. Діти навчаться розрізняти хороші і погані дотики. Запам'ятають, що ніхто не може торкатися їхніх інтимних частин тіла.

<https://www.youtube.com/watch?v=figy2bxdxhq>

Не соромтеся говорити з дитиною про інтимне заради їхньої безпеки!

КУДИ ДИТИНА ТА ЇЇ БАТЬКИ МОЖУТЬ ЗВЕРНУТИСЯ ПО ДОПОМОГУ

Урядова консультаційна лінія з питань безпеки дітей в Інтернеті

- Набрати 1545, далі обрати «3». Працює 24/7. Дзвінки безкоштовні.

Отримання дітьми психологічної консультації:

Національна дитяча гаряча лінія – безкоштовно подзвонити за номером 116111 (з понеділка по п'ятницю, з 12:00 до 20:00)

Організація Teenagerizer – консультації за принципом «рівний-рівному» або з психологом безкоштовно і конфіденційно – teenagerizer.org/consultations

- **Видалення контенту** із зображенням сексуального насильства над неповнолітньою особою:

<https://stop-sexting.in.ua/send/>

- **Онлайн звернення до кіберполіції:**

<https://ticket.cyberpolice.gov>

- Чат-бот проєкта #stop_sexтинг на сайті <https://stop-sexting.in.ua/chatbot/> або у телеграмі @StopSextingBot

Як попередити та вберегти дітей від секстингу

Не забороняйте дітям використовувати інтернет чи соціальні мережі – вони все одно знайдуть шлях як це зробити без вашого дозволу, але ж у такому разі ваші шанси на захист дитини та попередження ризиків значно зменшаться.

Обговоріть з дитиною види інформації, якою можна чи заборонено ділитися в інтернеті. Розкажіть про оманливу безпеку та конфіденційність в мережі. Інколи здається, що повідомлення залишиться тільки між двома, хто поділився фото, та це не так. Поясніть, що будь-що розміщене в інтернеті вже ніколи не буде секретним чи повністю видаленим.

Наприклад, дитина (чи отримувач фото) може втратити свій телефон/планшет, чи його можуть викрасти, зламати сторінку у соціальних мережах, після чого фото стануть доступні загалу. Злочинці можуть викласти їх, у кращому випадку, на сторінку у соцмережах чи на сайт знайомств, а у гіршому – на сайт з дитячою порнографією. Хоча все може починатися зовсім з забавки та гри.

Розкажіть про приклади з реального життя. Є купа гучних скандалів, пов'язаних з надсиланням інтимних матеріалів, які завдали проблем дорослій людині. Спочатку запитайте дитину, що вона думає про цю ситуацію та чому вона могла статися. Далі запитати, чи відбувається таке в закладі освіти/класі підлітка та як він до цього ставиться. Чи знає він, що хтось змушує його друзів надсилати такі фото?

Розкажіть про «тест білборду». Перед тим, як надсилати будь-яке повідомлення необхідно подумати: «ЧИ ГОТОВИЙ/А Я ПОБАЧИТИ ЦЕ НА БІЛБОРДІ БІЛЯ МОЄЇ ШКОЛИ? ЯКЕ ВРАЖЕННЯ ЦЕ ВИКЛИЧЕ У ОТОЧУЮЧИХ?». Якщо немає готовності побачити таке біля школи, то краще відмовитися від надсилання такого повідомлення.

Що робити, якщо фото вже надіслані?

Надайте підтримку

У вирішенні такої проблеми дитині потрібна ваша підтримка та впевненість у тому, що яку б помилку вона не зробила, ви на її боці, що у вас завжди є час та бажання її вислухати та допомогти. А такі відносини не створюються за один вечір – це те, що будується кожного дня крок за кроком.

Посприяйте довірливій розмові

Якщо ви дізналися, що дитина отримує/надсилає такі повідомлення, то використайте цей момент, щоб обговорити питання сексу, вашого ставлення до проблеми та

цінностей. Не потрібно займатися моралізаторством, читати нотації, які діти ніколи не слухають. Це має бути діалог на рівних, а не суцільні заборони та повчання. Такий відвертий діалог може зблизити батьків та дитину.

З'ясуйте, хто отримувач

Необхідно з'ясувати, хто отримувач, та чому дитина надіслала ці фото. Якщо ви знаєте цю людину (наприклад, це може бути такий само підліток), то спробуйте попросити видалити всі подібні фото і не розповідати про це нікому. Інколи цього достатньо. Також, якщо у вас гарні стосунки з батьками підлітка, можна проговорити ситуацію і з ними.

Але ж бувають випадки, коли вирішити ситуацію не вдається так легко, тоді необхідно звернутися до адміністрації сайту (якщо це відбулося у соціальних мережах, наприклад) та попросити видалити ці матеріали. Далі звернутися до кіберполіції або ювенальної превенції. Можна залучити до рішення ситуації адміністрацію закладу освіти/класного керівника, а через них і батьків «отримувача» фото.

Висновки до розділу 2

Сучасне дитяче та підліткове середовище потребує постійного контролю з боку виховних інститутів. Велика кількість небезпек, які у вільному доступі підстерігають дітей на кожному кроці, впливають на їх соціалізацію. Просвіта та профілактика негативних явищ є найпершим і основним кроком у їх подоланні. Якщо прогавити період профілактики, то в подальшому можна вже не впоратися з наслідками даного явища.

Умовами психолого-педагогічної профілактики секстингу є діяльність практичного психолога із здобувачами освіти та їх батьками, а також відповідальність батьків за Інтернет-дозвілля їх дітей. Не налагоджена система профілактичних дій зі всіма сторонами виховного процесу мінімізує ефективність дій. Працівник психологічної служби повинен дати розуміння того, в чому криється проблема секстингу, як вберегти себе від нього і що робити, коли потрапив у таку ситуацію.

Першим етапом роботи із дітьми є ознайомлення із правилами поведження в Інтернеті. Якщо дитина звернулась до батьків з проблемою цього негативного явища, не важливо якою стороною вона виступає, не потрібно виражати своє здивування, невдоволення. Практичний психолог має дати батькам необхідні рекомендації, як контролювати перебування дітей в Інтернеті, як обговорювати з ними різні проблеми.

У цьому розділі подані розробки занять з учнями 5-11 класів, з їх батьками та педагогічними працівниками. Виокремлені рекомендації для батьків, щодо ефективної виховної роботи вдома та профілактики секстингу. А також рекомендації педагогічним працівникам щодо роботи із здобувачами освіти, які зазнали насильства онлайн. І найголовнішим має бути розуміння, що не потрібно обмежувати дитину, а варто збагатити її інформацією про шкоду та загрозу певних проявів.

ВИСНОВКИ

Отже, найчастіше причинами секстингу є привернення уваги протилежної статі, підтримання романтичних стосунків, здобуття популярності. Проте іноді така популярність та увага здобуваються в негативному світлі, у результаті чого страждає репутація секстера. У зв'язку з цим важливим аспектом є з'ясування негативних наслідків секстингу. Умовно такі наслідки можна розділити на три групи: юридичні, психологічні та соціальні. Юридичні наслідки включають проблеми, пов'язані із законом, і передбачають відповідальність за вчинення таких дій. Психологічні наслідки мають під собою різні негативні почуття, які відчуває особа після вчинення секстингу. Соціальні – мають під собою сприйняття суспільством таких дій.

Щоб уберегти молодь від негативних наслідків секстингу, потрібно проводити роз'яснювальну роботу в закладі освіти й удома. Так звана освіта «безпечного секстингу» має передбачити навчання молоді про можливі наслідки участі в секстингу, щоб мінімізувати шкоду, яка може призвести до цього.

Важливу роль у процесі секс-освіти відіграють батьки: належне спілкування між батьками і дітьми може призвести до зниження випадків секстингу серед підлітків, батьки мають можливість надати важливу інформацію, пов'язану з ризиками такої поведінки, і захистити дитину, якщо та стала жертвою секстингу. Проте спостерігається досить низький відсоток підлітків, які розповідають батькам про секстинг, це викликає занепокоєння, оскільки встановлено, що спілкування та підтримка батьків є важливими в зменшенні негативного впливу використання Інтернету. Батьківський психологічний контроль, спілкування та моніторинг впливають на розвиток безпечної сексуальної поведінки підлітків [8].

Перш ніж ми зможемо впоратися з наслідками секстингу, ми маємо визнати його існування та популярність. Тому потрібно забезпечити інформативну профілактичну освіту в закладі освіти, а не реагувати панікою на такі дії. Як і у випадку зі статевим актом, секстинг як вираження сексуальності не є, по суті, помилковим. Однак особи, які беруть участь у секстингу, повинні бути зрілими, усвідомлювати їх наслідки та мотивуватися навмисним та обґрунтованим рішенням, а не зовнішнім тиском чи бажанням догодити своєму партнеру.

Саме на це спрямована психологічна просвіта щодо психологічного благополуччя та психічного здоров'я учнів Великобудуищанського спеціалізованого закладу освіти I-III ступенів, завдання психологічної профілактики з урахуванням моніторингу та аналізу соціально-психологічної ситуації, яка пов'язана з сучасними загрозами в мережі Інтернет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анастасія Дьякова, Дар'я Чекалова, Наталія Терещук, Поліна Кликова./Я знаю, як спілкуватись в Інтернеті.#Не ведусь. 5-6 клас. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://stop-sexting.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/urok_5-6class.pdf
2. Анастасія Дьякова, Тамара Береговська, Аліна Касілова, Поліна Кликова, Олександр Татарінов, Олена Ходорчук. За заг. ред.: Аліна Касілова./ Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників, © #stop_sexтинг, 2020.
3. Бойко С.Т. Соціальні Інтернет-мережі як чинник соціалізації підлітків в інформаційному суспільстві/С.Бойко// Психологія людини: свідомість і реальність: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції (30–31 жовтня 2018 року, Ніжин) / за ред. М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. - 297 с.
4. Випадки онлайн-грумінгу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://youtu.be/b-gaa9ZI2JE>
5. Градова Ю.В. к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного і муніципального права Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Секстинг як цифрова хвороба: її причини та наслідки, 2022.
6. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Інтимне селфі в Інтернеті: жарт чи небезпечний ризик. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://stop-sexting.in.ua/nedytyachi-stosunky-online-urok-dlya-7-11-klasiv/>
8. Лист Міністерства освіти і науки України №1/11-881 від 29.01.2019 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://drive.google.com>
9. Онлайн сексуальне насильство над дітьми (кібергрумінг)_[Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=b-gaa9ZI2JE>
10. Пам'ятка для батьків щодо формування у дітей навички протидії секстингу та сексуальному насиллю. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=7sc97HwbmFw&t=259s>
11. Постанова КМУ від 03 жовтня 2018 р. № 800 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-adnih-zhittyevih-obstavinah-utomu-chisli-takih-shcho-mozhut-zagrozhuvati-yih-zhittyu-ta-zdorovyu>
12. Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://stop-sexting.in.ua>
13. Розваги і безпека в Інтернеті. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https://www.youtube.com > watch](https://www.youtube.com/watch)
14. Сагай О.В. Кібербулінг: небезпека та протистояння/О.Сагай// Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки, XXVI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. – м. Вінниця, 21 січня 2019 року. – Ч.8, С.15-19.

15. Служба порятунку дітей. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://savechild.com.ua>

16. Служба порятунку дітей. Розкажи всю правду – серія відео для дітей щодо захисту себе від насильства. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ekvyngjka0k>

17. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» : моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін.; наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». – К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. – 127 с.

18. Формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж: монографія / В.Ю.Биков, О.П.Пінчук, С.Г.Литвинова та ін. ; наук. ред. О.П. Пінчук;— К. Педагогічна думка, 2018. — 160 с.

19. *Цюман Т. П., Бойчук Н. І.* Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг.ред. Цюман Т. П. – К. – 2018. – 56 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

**Заняття «Я в мережі Інтернет» (учні 8 класу)
Вправа «Портрет користувача Інтернет-мережі»**

Заняття «Мій особистий простір» (учні 8 класу)

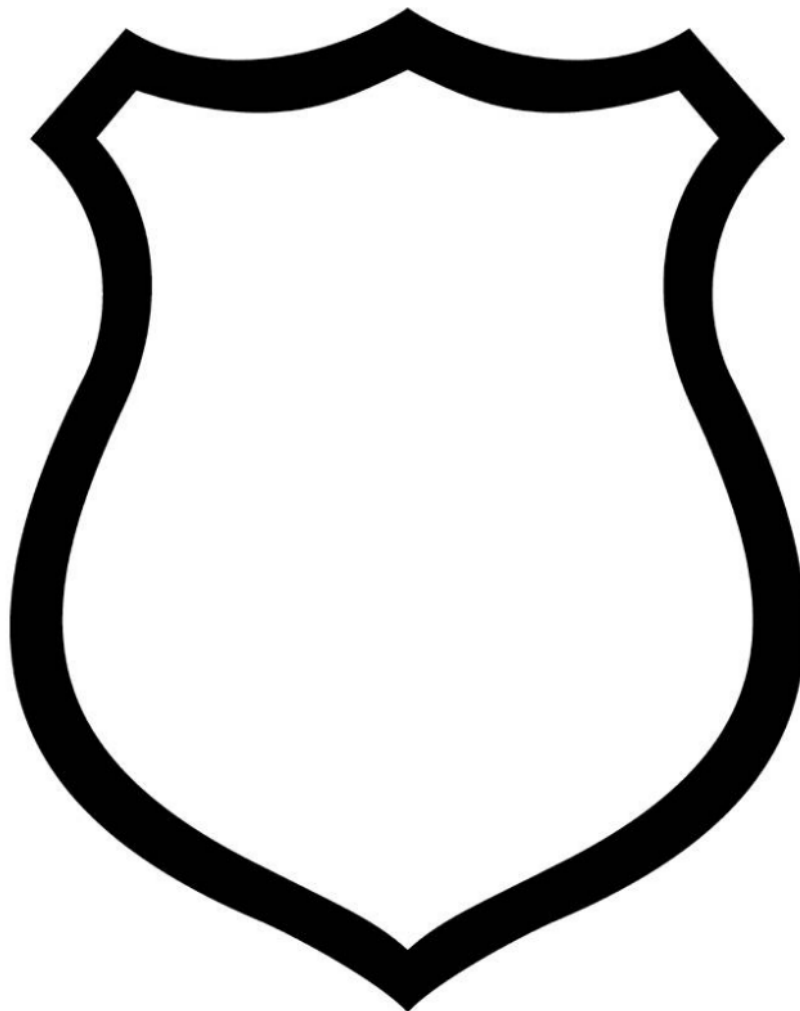

Вправа «Блогер»

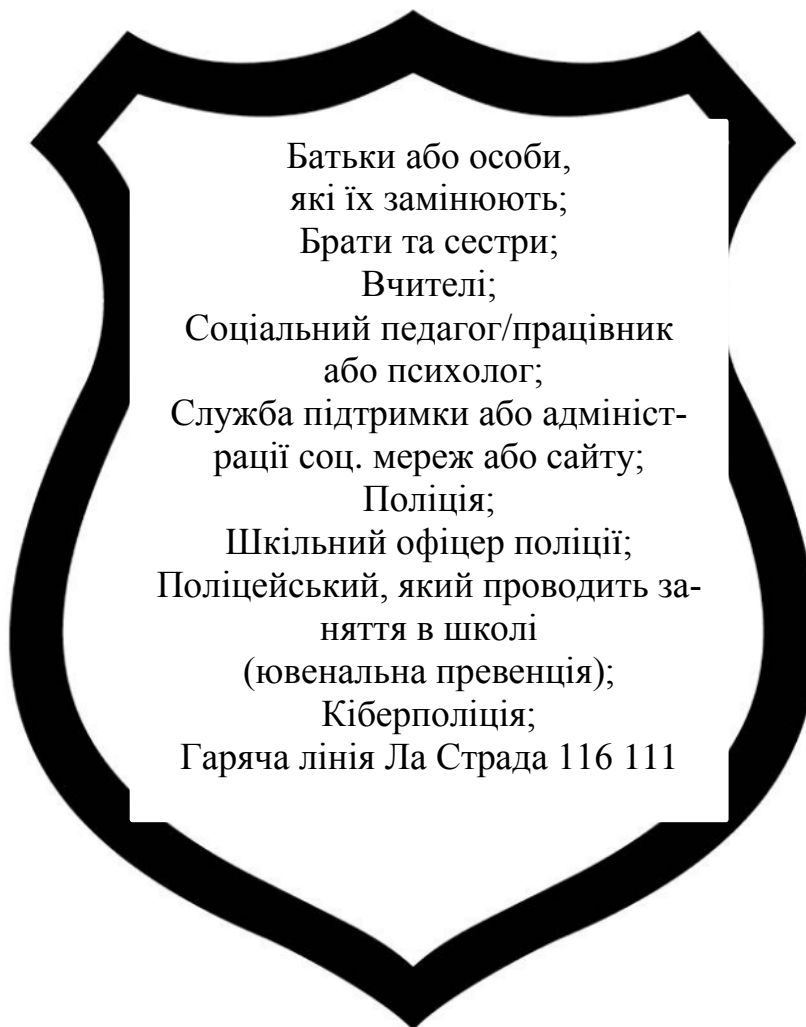

Вправа «Особисте та спільне»

ТВІЙ ОСОБИСТИЙ ЩИТ ЗАХИСТУ

ТВІЙ ОСОБИСТИЙ ЩИТ ЗАХИСТУ

**Заняття «Інтимне селфі в Інтернеті» (учні 9 класу)
Вправа «Інтернет-загрози» (робота в групах)**

Інформаційна листівка №1

Фішинг-атаки

Фішинг – один з видів шахрайства, спрямований на викрадення особистих даних користувача, таких як номери кредитних карток, паролі, дані про банківські рахунки і т.п. Шахраї можуть розсилати безліч повідомлень, які відправлені ніби надійними веб-вузлами (наприклад, від банку) і містять запит на отримання особистих даних. Шахраї постійно вдосконалюють свої фішинг-повідомлення і виникаючі вікна. Вони часто використовують офіційні емблеми реальних організацій та інші дані, отриманні зі справжніх веб-вузлів. Як розпізнати шахрайське повідомлення електронної пошти?

Наводимо кілька прикладів фраз, що часто використовуються при проведенні фішинг-атак:

«Підтвердіть свій обліковий запис». Представники компаній не повинні робити запит по електронній пошті про паролі, імена користувачів, номери соціального страхування та іншу особисту інформацію.

«Якщо ви не дасте відповідь протягом 48 годин, ваш обліковий запис буде заблокований». Такі повідомлення викликають відчуття терміновості, щоб змусити людину відповісти не роздумуючи.

«Клацніть на посилання, наведене нижче, щоб отримати доступ до свого облікового запису». Посилання, за якими просять перейти, можуть бути повністю або частково містити реальне ім'я компанії або бути повністю замаскованими. Вони ведуть на інший веб-вузол (як правило, шахрайський).

Дії у випадку фішинг-атаки

1. Повідомте компанію, чиє ім'я було використано. Для цього створіть нове повідомлення у вашій поштової скриньці, вкладіть у нього шахрайське повідомлення і відправте на адреси відповідних організацій.

2. Терміново змініть паролі для всіх облікових записів, якими ви користуєтесь у мережі.

3. Регулярно перевіряйте стан своїх рахунків.

4. Встановіть на свій комп'ютер антивірусні та антишпигунські програми, постійно їх оновлюйте.

Інформаційна листівка №2

Соціальні мережі

Соціальні мережі сприяють постійному спілкуванню, вашій творчості, дозволяють постійно контактувати з друзями, надають багато можливостей – обмінюватися і переглядати відео, фото, слухати музику. Але як уникнути небезпек і отримати користь і задоволення від відвідування соціальних мереж?

Дехто дуже любить дивитися фільми і відеоролики, використовуючи, наприклад, YouTube, переглядаючи своє улюблене відео та спілкуються з тими, кому це

теж подобається. Але пам'ятайте, що на подібних сайтах немає обмежувальної класифікації за віком (як у кінотеатрах) й інколи можна знайти фільм, що не підходить вам за віком. Якщо фільм тривожить вас, викликає почуття страху, роздратування, відчаю, сорому – не потрібно його дивитись. Можна поділитися своєю думкою з дорослими, які можуть звернутися зі скаргою до адміністрації сайту.

Зображення

Фотографії і фільми – важлива частина мережевого контенту. Завжди гарно подумайте, перш ніж завантажити свої фотографії чи відео. Зображення залишаються на сайтах надовго (інколи навіть після того, як ви їх видалили). Вони можуть бути скопійовані, відредаговані і використані де завгодно. Подумайте, чи хочете ви цього. Пам'ятайте, коли ви викладаєте щось у мережі, це стає доступним мільйонам людей в світі. Про що ви маєте подумати у першу чергу, коли оновлюєте свої сторінки у соціальних мережах? Про власну безпеку. Захистіть сторінки соціальних мереж налаштуваннями приватності – так ви зможете контролювати тих, хто має доступ до вашої інформації.

Персональний профіль

Це джерело інформації про вас. Додавання деталей – цікавий і веселий процес, але краще утриматися від додавання деякої інформації. Дату народження, адресу, номер мобільного краще не публікувати.

Мільйони людей в усьому світі спілкуються у соціальних мережах. Переконайтесь, що ніхто не має доступу до персональних налаштувань ваших сторінок і сайтів.

І ще декілька порад:

- частіше перевіряйте персональні налаштування ваших сторінок, щоб захистити себе від небажаних контактів;
- попросіть друзів і членів родини повідомити вам, якщо вони помітили, що ви розмістили надто багато особистої інформації або неналежні фото, відео;
- поважайте себе та інших у мережі.

Пам'ятайте, що кіберзалякування і погрози з мережі неприпустимі! На це обов'язково необхідно реагувати:

- повідомити адміністраторам сайту;
- зберегти повідомлення-погрозу як доказ.

Спілкування онлайн

Розмови з друзями завжди дозволять вам дізнатися останні новини. Електронна пошта, повідомлення у соціальних мережах та месенджерах – що вам більше до вподоби? Ваше ім'я в сервісах для онлайн спілкування має легко запам'ятовуватися, але це не повинно бути вашим справжнім, повним іменем.

Повідомлення

Ви колись отримували від друзів неочікувані файли невідомого вам змісту? Двічі подумайте, перш ніж відкрити їх, вони можуть містити віруси. Якщо не впевнені, краще перепитайте друга про них по телефону або особисто.

У своїй електронній скриньці відкривайте лише повідомлення від тих людей, яких ви знаєте і яким довіряєте. Не забувайте прочитувати тему повідомлення. Якщо

тема викликає підозри і не схожа на те, про що ви могли б поговорити з друзями, не відкривайте ніякі вкладення. Це можуть бути віруси.

Chain mails – повідомлення-ланцюжки, у яких просять переслати їх десятком друзям, а інакше відбудеться щось неприємне, жахливе. Домовтесь з друзями не пересилати вам подібний спам.

Чати

Вони відкриті для всіх, ви можете говорити з кожним. Якщо ви спілкуєтесь в чатах, переконайтесь, що в них є модератори – люди, які слідкують за змістом спілкування. Будьте обережними і не повідомляйте особисту інформацію. Уникайте безпосередніх контактів з невідомими партнерами по спілкуванню. Пам'ятайте: щоб ви не використовували для спілкування – мобільний телефон, комп'ютер тощо – правила безпеки завжди однакові.

Інформаційна листівка №3

Мобільне спілкування

Premium Rate Numbers – платні номери

Що це таке? Це можливість витрати багато грошей, навіть не усвідомлюючи цього. Пропонуються різні послуги, придбання цікавих речей, акції і для цього вам потрібно подзвонити на певний номер або надіслати повідомлення. Ці дзвінки і повідомлення можуть бути дуже дорогими. Якщо ви хочете здійснити покупку онлайн, завжди уважно читайте всю надану інформацію, особливо написану дрібним шрифтом. Якщо у вас виникли труднощі із цим питанням, попросіть батьків зв'язатися з цим сайтом.

IMEI номер

Персональний ідентифікаційний код мобільного телефону (англ. International Mobile Equipment Identity), який встановлюється на заводі при виготовленні, слугує для ідентифікації пристрою в мережі. Зберігається у прошивці апарату, як правило, написаний на упаковці, в гарантійному талоні, а також під батареєю мобільного телефону. Відіграє роль серійного номеру апарату. Передається в ефір при авторизації у мережі. IMEI номер використовується для відстеження апаратів, для їх блокування на рівні оператора мобільного зв'язку при крадіжці. Запишіть цей номер і зберігайте у надійному місці.

Погрози

Якщо ви стали отримувати неприємні чи грубі повідомлення з невідомих номерів, пам'ятайте – на них не потрібно відповідати, але необхідно зберегти у якості доказів.

Декілька порад:

- завжди обдумайте, кому ви повідомляєте свій мобільний номер – ви не знаєте, чим це може закінчитися;
- будьте пильними, не розмовляйте голосно у публічних місцях, а також не слухайте голосно музику;
- будьте обережні з тим, що завантажуєте у свій телефон – кількість вірусів постійно зростає;

- якщо ви отримуєте смс-спам з різних номерів, повідомте про це вашого оператора.

Реклама

Деякі сайти містять багато реклами, яка привертає увагу, відволікаючи від мети, з якою ви зайшли в Інтернет. Якщо у вас весь час з'являються виникаючі вікна, ви можете позбутися них, клацнувши мишкою «закрити», або натиснувши комбінацію клавіш Alt+F4.

Пам'ятайте:

- коли вас зацікавив якийсь рекламований продукт і ви вводите свої дані, щоб придбати його або дізнатися більше, завжди читайте інформацію про політику конфіденційності, щоб знати, куди інформація надходить від вас;
- не вірте всьому підряд, якщо інформація (або рекламна пропозиція) надто приваблива – це може бути пастка шахраїв;
- поговоріть зі своєю родиною і заведіть окрему сімейну електронну скриньку для онлайн покупок і онлайн підписки. Залиште свою особисту скриньку для листування з друзями;
- інколи важко відрізнити рекламу від просто якогось розважального контенту. Читайте посилання уважно і перевірте безпеку свого комп'ютера і персональних даних, якщо ви помилково не туди натиснули.

Скористайтесь нижченаведеними порадами, щоб уникнути небажаного спаму, реклами у своїй поштової скриньці та убезпечити себе при користуванні Інтернет-ресурсами для спілкування:

- ставтесь з повагою до свого Інтернет-простору – дозволяйте тільки друзям і близьким людям спілкуватися з вами. Якщо ви не зустрічали когось у реальному житті, намагайтесь уникати таких контактів;
- використовуйте нікнейм, а не своє справжнє ім'я. Нікнейм має бути таким, щоб не привертати небажаної уваги;
- завжди звертайте увагу на особисті налаштування тих сайтів, де ви публікуєте особисту інформацію. Переконайтесь, що ви особисто знаєте тих, хто бачить і може скопіювати дану інформацію;
- спостерігайте за поведінкою своїх друзів у мережі і робіть щось (поговоріть з ними, зверніться до дорослих), якщо вважаєте, що вони потрапили у ризиковану ситуацію;
- видаляйте листи-ланцюги (наприклад, «перешли це 10 друзям...»), не читаючи їх.

Будинок

